

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

До захисту допустити:

Завідувач кафедри

«__» _____ 20__ р.

Кваліфікаційна робота

за освітнім ступенем «Магістр» на тему:

«Антитерористична політика Ізраїлю на сучасному етапі»

студентки історичного факультету
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії», ОС
«Магістр»

Кучеренко Анастасії В'ячеславівни

Науковий керівник:

Трофименко Анастасія Вікторівна, к.політ.н.,
доцент кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики

Рецензент:

Сальнікова Наталія Валеріївна, к.і.н., завідувач
кафедри гуманітарних дисциплін Донецького
юридичного інституту МВС України

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою _____

Секретар ЕК _____

«__» _____ 201__ р.

Маріуполь – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ІЗРАЇЛЮ	11
РОЗДІЛ 2. ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ЗАСАД БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В ІЗРАЇЛІ	32
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМІВ З ПРОТИДІЇ ТЕРОРИСТИЧНИМ ЗАГРОЗАМ ДЕРЖАВИ ІЗРАЇЛЬ.....	63
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі однією з ключових загроз міжнародної безпеки виступає тероризм як поширений спосіб досягнення політичних цілей на міжнародній арені. Міжнародні організації та окремі держави розробляють та удосконалюють способи та інструменти протидії цій загрозі. Особливий науковий інтерес представляє досвід Ізраїлю в цій сфері як держави, де боротьба з тероризмом виступає ключовим елементом політики з моменту її виникнення. Близький Схід протягом багатьох десятиліть залишається найбільш конфліктогенним регіоном світу. Тут діє значна кількість терористичних угруповань.

Необхідність Ізраїлю виробляти новітні методи боротьби з тероризмом саме обумовлена давнім та досить складним палестинсько-ізраїльським конфліктом та підтримкою палестинців з боку держав регіону. Методи терористів з часом модернізуються та удосконалюються, що ускладнює розробку і застосування превентивних дій, значну роль серед яких відіграють науково-технічні технології. Сьогодні одним із лідерів з розробки якісної правової бази та ефективних методів протидії тероризму є Ізраїль, зокрема використовуючи ефективну систему протиракетної оборони, кібер-простір, або кібер-тероризм з метою протидії терористичним загрозам.

Актуальність дослідження підходів Ізраїлю до боротьби з терористичними загрозами також обумовлена тим, що Ізраїль протягом усієї історії свого існування є об'єктом терористичних атак з боку палестинських угруповань. Треба зазначити, що за даними дослідження «Глобальний індекс тероризму 2019» (це всебічне дослідження, що аналізує вплив тероризму для 163 країн і охоплює 99,7 відсотка населення світу), яке проводиться Інститутом економіки та миру, Ізраїль посідає 40 місце. Крім того, Ізраїль грає

велику роль у розвитку міжнародних відносин, зокрема Близькосхідного регіону, виступаючи для інших країн прикладом успішної протидії терористичним загрозам. Інтерес представляє досвід Ізраїлю в сфері протидії тероризму, зокрема ряду терористичних організацій, серед яких: палестинсько-ісламістський рух ХАМАС; Ісламський Рух Ізраїлю; Палестинський ісламський джихад; «Хезболла» тощо.

Особливий науковий інтерес предмет даного дослідження представляє для України через сучасну військово-політичну ситуацію, загрози та виклики, які стоять перед нашою державою. Тому досвід Ізраїлю в цій сфері як держави, де боротьба з тероризмом виступає ключовим елементом політики, представляє значну актуальність.

Об'єктом дослідження є антитерористична діяльність Ізраїлю.

Предметом дослідження є функціонування правових засад і реалізація методів боротьби Ізраїлю з терористичними загрозами.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1948 р. до сьогодення. Нижня межа обумовлена створенням Ізраїлю як незалежної самостійної держави у 1948 р.

Історіографічна база дослідження характеризується значною кількістю робіт українських та закордонних дослідників, її можна розглянути за проблемним принципом та поділити на наступні групи.

Першу групу дослідження складають роботи, присвячені дослідженню концепцій безпеки та тероризму, які допомогли встановити понятійно-категоріальний апарат нашого дослідження. Серед авторів цієї групи слід виділити таких, як І. М. Громівчук «Міжнародно-правове визначення тероризму як основа ефективної боротьби з ним», В. П. Ємельянов «Проблеми застосування антитерористичного законодавства України і шляхи його вдосконалення», В. Канцір та І. Серкевич «Сучасне розуміння поняття тероризму», В. А. Ліпкан «Боротьба з тероризмом», О. Л. Хилько «Концепція

кооперативної безпеки в сучасному європейському безпековому контексті» [51], П.А. Циганков «Теорія міжнародних відносин» [53], Б. Хофман «В середині тероризму» (B. Hoffman. Inside terrorism) [66].

Друга група робіт присвячена вивченню у цілому зовнішньої політики Ізраїлю та існуючих загроз. Це роботи таких авторів як: І. Гарифулін «11 найвідоміших радикальних воєнізованих організацій Близького Сходу» (И. Гарифуллин «11 известнейших радикальных военизированных организаций Ближнего Востока») [8], А. Хайрутдінов «Ізраїль віддає перевагу ІДІЛ» [48], Г. Еллісон «Чому ІДІЛ боїться Ізраїлю» (G. Allison. Why ISIS Fears Israel) [59], Н. Шалізі «У гарячій війні з афганськими талібами лоялісти «Ісламської держави» здобувають позицію» (H. Shalizi. In turf war with Afghan Taliban, Islamic State loyalists gain ground) [77], Д. Гелденхуйса «Ізольовані держави: порівняльний аналіз» (D. Geldenhuys. Isolated states: a comparative analysis) [63], Е. Фланнери «Страждання євреїв: двадцять три століття антисемітизму» (E. Flannery. The anguish of the Jews: twenty-three centuries of antisemitism) [62].

Третя група присвячені висвітленню правової бази боротьби Ізраїлю з терористичними загрозами з 1948 року по 2019 рік. Це роботи таких авторів, як І. Кондрат'єва «Тероризм і закон: як різні країни борються з екстремістами» («Кондратьева И. «Терроризм и закон: как разные страны борются с экстремистами») [15], В. Е. Петрищев «Антитерористичне законодавство закордоном» (В. Е. Петрищев «Антитеррористическое законодательство за рубежом») [36], Рижов І. В. «Деякі особливості антитерористичної діяльності держави Ізраїль» [37], Татарінов М. «Військова доктрина Ізраїлю 2015 р.» [44], Фідлер Д. «Новий ізраїльський закон про боротьбу з тероризмом в кіберпросторі» [47]. Завдяки роботам цієї групи можна проаналізувати нормативно-правові документи Ізраїлю у сфері протидії терористичній діяльності та розглянути, на яких документах на

сучасному етапі ґрунтуються механізми захисту держави Ізраїль та населення від терористичних атак.

У четвертій групі робіт розглядається діяльність державних та недержавних структур з протидії тероризму, які забезпечують національну безпеку держави Ізраїль. Це роботи таких авторів як М. Літаврін «Як Ізраїль бореться з тероризмом» [21], Ю. Певзнер «І на щиті Давидовому написано «Моссад»» (Ю. Певзнер «И на щите Давидовом начертано «Моссад»») [34], О. Янов «Антитерористичні аспекти дій збройних сил Ізраїлю» [58], А. Геллер «Ізраїльське розвідувальне агентство «Моссад» огорнено таємницею і містикою» (Heller A. Israel's Mossad spy agency shrouded in mystery and mystique) [65]. Ці праці дають змогу дослідити розвиток та функціонування органів, що займаються безпосередньо забезпеченням захисту та оборони держави Ізраїль.

П'яту групу складають роботи, у яких досліджено практичні методи забезпечення національної безпеки держави Ізраїль. Це, наприклад, роботи: М. Штейнберг «Взлеты и провалы израильской разведки» [56], О. Янов «Антитерористичні аспекти дій збройних сил Ізраїлю» [58], Д. Гордіс «Сумнівна політика знесення Ізраїль відносно руйнування домівок» (Gordis D. «The Dubious Demolition Policy Israel Just Can't Quit») [64]. Роботи цієї групи допомагають при аналізі заходів та механізмів ізраїльської держави з протидії тероризму, дають змогу ознайомитися з антитерористичною політикою Ізраїлю.

Джерелознавча база роботи складається з нормативно-правових документів, що регулюють забезпечення національної безпеки Ізраїлю та документів, що освітлюють особливості функціонування ізраїльської антитерористичної політики. Серед них можна виділити декілька груп:

– міжнародні нормативно-правові документи, які регулюють принципи міжнародної антитерористичної діяльності, зокрема в рамках

міжнародних організацій: Конвенція про боротьбу із захопленням заручників, від 17 грудня 1979 р.; Конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців, від 4 грудня 1989 р.; Конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом від 9 грудня 1994 р.; Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, від 9 грудня 1999 р.; Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму, від 14 вересня 2005 р. тощо.

– Військова доктрина Ізраїлю як базовий фундамент що висвітлює правові засади забезпе нац безпеки [44];

– нормативно-правові документи Ізраїлю, які регулюють антитерористичні засади, а саме: Указ «Про запобігання тероризму» [17], «Указ про Армію оборони Ізраїлю», звід «Основних законів» [29], Закон «про боротьбу з тероризмом» від 15 червня 2016 р. [27], «Про збройні сили» від 31 березня 1976 р., закон «Про Службу загальної безпеки» від 2002 р. тощо.

– матеріали офіційних веб-сайтів владних структур країн стосовно механізмів забезпечення національної безпеки, а саме веб-сайту Поліції Ізраїлю [31], веб-сайту Міністерства Закордонних Справ Ізраїлю [29], веб-порталу Центру досліджень і політичного планування МЗС Ізраїлю [52] тощо;

– виступи та інтерв'ю представників політичних кіл та уповноважених осіб Ізраїлю, серед яких важливе місце посідають інтерв'ю Прем'єр-міністра Ізраїлю Біньяміна Нетаньяху [48], коментар міністра юстиції Айєлет Шакед [9], інтерв'ю співробітника сфери безпеки Сергія Гончарука [19], коментар міністра оборони Ізраїлю Авігдора Лібермана [40] та інші.

Метою даної роботи є встановлення концептуальних підходів Ізраїлю до протидії терористичним загрозам. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- дослідити концептуальні підходи до визначення понятійного

апарату дослідження;

- визначити стан наукової розробленості проблеми, джерелознавчу та методологічну базу дослідження;
- встановити нормативно-правові документи, що створюють правове поле для протидії терористичним загрозам в Ізраїлі з моменту створення держави до сьогодні;
- виокремити основні концепції, що лежать в основі забезпечення національної безпеки Ізраїлю, у тому числі антитерористичної діяльності та прослідити процес удосконалення стратегії національної безпеки та військової доктрини Ізраїлю;
- висвітлити систему органів протидії терористичним загрозам в цій державі;
- охарактеризувати діяльність Армії оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ), служби безпеки (ШАБАК) та секретного відомства «МОССАД» в сфері боротьби з тероризмом;
- виділити основні загрози національній безпеці Ізраїлю;
- дослідити практичні методи боротьби ізраїльської держави з терористичними загрозами.

Наукова новизна дослідження обумовлена комплексом поставлених дослідницьких завдань. Робота спрямована на встановлення концептуальних підходів Ізраїлю до протидії терористичним загрозам. У процесі дослідження отримано результати, що свідчать про особистий внесок автора в дослідження проблеми і характеризують новизну роботи. Так, у роботі було удосконалено дослідження діяльності системи органів протидії терористичним загрозам Ізраїлі, було надано комплексний аналіз структурам, які займаються забезпеченням національної безпеки в Державі Ізраїль. Подальший розвиток отримало визначення концептуальних підходів дослідження таких понять, як: «безпека», «тероризм», «антитерористична діяльність».

Практичне значення роботи полягає в можливості використання її результатів для подальшого вивчення різних підходів до боротьби з терористичними загрозами та для публікації праць у збірниках наукових конференцій, при підготовці до практичних занять з курсу «Тероризм в сучасному світі», «Близький Схід в міжнародних відносинах», «Зовнішня політика країн Азії та Африки» тощо.

Апробація отриманих результатів. Результати дослідження було опубліковано у збірнику «Вісник Маріупольського державного університету», серія «Історія. Політологія» 2020 р. («Інституційне забезпечення протидії тероризму: досвід Ізраїлю»), у збірнику тез X Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу» 29 травня 2020 р. («Реалізація антитерористичної політики Ізраїлю в біополітичному контексті») [17], у збірнику тез доповідей студентів історичного факультету Маріупольського державного університету в рамках Декади студентської науки 2019 р. (секція «Сучасні проблеми міжнародної та європейської безпеки», «Роль Ізраїлю у боротьбі з Ісламською державою») [18], а також на VIII Інтернет-конференції «Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу» 25 травня 2018 року («Особливості забезпечення зовнішньої безпеки Ізраїлю») [16].

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У вступі встановлена мета, завдання, історіографічна та джерелознавча база дослідження, методологічна база та практичне значення роботи.

У першому розділі «Теоретико–методологічні основи дослідження антитерористичної політики Ізраїлю» надається аналіз існуючих підходів до визначення понять «безпека», «тероризм», «антитерористична діяльність»,

надається аналіз стану наукової розробки та джерельної бази дослідження, розглядається методологічна база дослідження.

У другому розділі «Еволюція політико-правових засад боротьби з тероризмом в Ізраїлі» проведено аналіз нормативно-правової бази забезпечення національної безпеки, висвітлено правову базу антитерористичної політики Ізраїлю на сучасному етапі, а також досліджено державні та недержавні структури, діяльність яких зосереджена на протистоянні терористичній діяльності

Третій розділ роботи «Особливості механізмів з протидії терористичним загрозам Держави Ізраїль» окреслено основні терористичні загрози національної безпеки Ізраїлю, та розглядається практична реалізація методів боротьби Ізраїлю з тероризмом.

Список використаних джерел складається з 83 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ІЗРАЇЛЮ

Першочерговим завданням держави є забезпечення своєї національної безпеки. Для чіткого розуміння проблематики нашого дослідження треба розглянути концептуальні підходи до таких понять як «безпека», «міжнародна безпека», «тероризм» та «антитерористична політика».

Термін «безпека» вперше з'явився в XII ст., а з XVII-XVIII ст. його почали широко використовувати. Слід сказати, що немає єдиного підходу до розуміння «безпеки». Але ми будемо розглядати безпеку як стан, при якому відсутні загрози. На «безпеку» впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. Треба зазначити, що процес глобалізації світу змінив традиційну парадигму безпеки, та з'явилося розділення на «жорстку» та «м'яку» безпеку. Під «жорсткою» безпекою слід розуміти безпеку, яка пов'язана з використанням сили (іншими словами – військова та оборонна безпека). «М'яка» безпека має соціально-орієнтоване підґрунтя та зосереджується на політичних, екологічних, енергетичних, соціальних, інформаційних та економічних викликах безпеки. Забезпечення такого виду безпеки не потребує силових методів.

Поняття «безпеки» є достатньо широким, та має декілька рівнів. Першим виділяють рівень безпеки особистості, який розуміється як стан повного фізичного, соціального і духовного благополуччя, яке визначається внутрішніми і зовнішніми факторами. Безпека особистості напряду впливає на безпеку та розвиток суспільства в цілому.

Другим рівнем безпеки є національний. Термін «національна безпека» вжив в 1904 р. американський президент Т. Рузвельт. А з прийняттям у США

Закону про національну безпеку у 1947 р. поняття «національна безпека» почало використовуватися у розумінні здатності держави зберегти суверенітет і територіальну цілісність, підтримувати політичні та економічні відносини з іншими країнами, забезпечувати захист від зовнішнього впливу свої інститути тощо. Тобто це безпека особистості, суспільства та держави.

Іншим рівнем безпеки є регіональний – це складова частина міжнародної безпеки, яка характеризується станом міжнародних відносин в конкретному регіоні, як вільний від економічних, військових та інших загроз. Тобто метою такої безпеки є захист регіону від загроз глобалізації.

З розвитком глобалізації з'явився глобальний рівень безпеки, тобто це здатність держави або будь-якої людської спільноти забезпечити мінімальний рівень безпеки від будь-якої небезпеки чи загрози застосування сили і підтримання стійкості колективної діяльності, систем захисту людини та критичної інфраструктури.

Сьогодні забезпечення безпеки в світовому масштабі є одним із найважливіших завдань для акторів міжнародних відносин. У сучасній інтерпретації міжнародна безпека – це стан міжнародних взаємовідносин, при якому гарантується зовнішня складова національної безпеки кожної країни і одночасно виключається загроза війн і військових конфліктів у процесі розв'язання гострих міжнародних протиріч на двосторонньому, багатосторонньому та регіональному рівнях [25]. У широкому сенсі міжнародна безпека складається з комплексу різних аспектів безпеки. Але слід сказати, що не має єдиного розуміння даного поняття, таким чином існує декілька концепцій згідно з якими розглядається міжнародна безпека. Дані концепції розділяються за характером відносин між учасниками систем безпеки, таким чином виділяють три моделі – колективну, загальну та коопераційну (кантіанську та гроціанську).

Коллективна безпекова модель виникла в 20-30 рр. ХХ ст. та набула популярності в період «Холодної війни», основними принципами якої були баланс сил, взаємне ядерне стримування [53]. В основі моделі є група держав, об'єднаних однією метою, які направляють свою діяльність на підтримання міжнародного миру і безпеки, вживання ефективних колективних заходів для запобігання й усунення загрози існування миру. Дана модель безпеки фокусує увагу суто на військово-стратегічних проблемах. Слід зазначити, ця особливість обмежує можливість застосування цієї моделі в сучасних умовах.

Другою виділяють концепцію загальної безпеки. На початку «холодної війни» К. Дойч запропонував концепцію «співтовариства безпеки», говорячи про необхідність його створення шляхом поєднання групи держав, які досягли значного рівня інтеграції. Цей термін вперше використали у 1982 р. у доповіді Незалежної комісії з питань роззброєння і безпеки (комісія Пальме) – міжнародної неурядової групи експертів, куди увійшли відомі громадські діячі та науковці багатьох країн світу [53]. Основним завданням комісії був пошук шляхів проведення перемовин про скорочення озброєнь та усунення загрози ядерної війни. Основою загальної безпеки є військово-політичні альянси та глобальні організації типу ООН.

Третя концепція – кооперативна (теорія взаємозалежності), виникла в 70-х роках, прибічниками якої виступили Р.Кеохан і Дж.Най, які говорили про те, що взаємозалежність учасників в сфері економічних, політичних відносин нівелює потребу використання військових засобів у взаємовідносинах [51]. Тобто зниження ваги воєнної сили як політичного інструменту та посилення технічної, економічної й іншої взаємозалежності збільшує можливість співробітництва між державами. В даній моделі почали використовувати превентивну дипломатію.

В науковій думці існує декілька різновидів кооперативної концепції: гроціанська модель та кантіанська. В рамках гроціанської або

раціоналістській моделі основну роль забезпечення миру та безпеки відводять міжнародним інститутам як широкої спільноти безпеки. Розробкою даної концепції займалися вчені з Брукінгського університету США з кінця 1980-х рр. Базовими компонентами кооперативного порядку є досвід ядерного залякування, кооперативна денуклеаризація; узгоджена міжнародна відповідь на агресію; зниження поширення зброї масового знищення тощо [С.339, 53]. На відміну від гроціанської моделі кооперативної безпеки, кантіанська модель передбачає синтез колективної безпеки, колективної оборони і співробітництва у вирішенні конфліктів. Треба діяти виходячи з захисту гуманітарних цінностей та ідеалів. Також в даній концепції значним є «гуманітарне втручання», тобто застосування військової сили за межами системи колективної безпеки. Робочою моделлю цієї концепції є НАТО [С.342, 53].

Зазначимо, що особливої популярності концепція кооперативної безпеки набула на початку 90-х років, в період, коли події та зміни міжнародної ситуації підштовхнули до пошуку нових підходів до виявлення загроз і засобів забезпечення безпеки.

З розвиток глобалізації, кількість та якість загроз міжнародній безпеці значно змінилися, серед них слід виокремити: внутрішньодержавні та міждержавні конфлікти, зокрема й на релігійному ґрунті; гонка озброєнь: поширення зброї масового знищення та звичайних озброєнь; економічна криза; енергетична криза; організована злочинність, що включає торгівлю наркотиками і діє у глобальному масштабі, нелегальна міграція; зміни клімату – глобальне потепління; продовольча та демографічна кризи; тероризм та кібертероризм; епідемії; пандемії тощо. Так, у 2020 році світом поширилася коронавірусна інфекція COVID-19, яка повністю змінила сучасні міжнародні відносини. На жовтень 2020 р. вже померло понад мільйон осіб, а інфіковано

– близько 40 мільйонів по всьому світу згідно з даними Університету Джонса Гопкінса [61].

На сучасному етапі однією з універсальних загроз для всіх видів безпеки виступає саме тероризм. Поняття «тероризм» з'явилося досить давно, ще за часів Французької буржуазної революції. У сучасній етимології «тероризм» визначається як використання або загроза застосування насильства для досягнення політичної, релігійної або ідеологічної мети.

Існують певні підходи до визначення поняття «тероризм»: виходячи з бойових проявів терористичної діяльності, кримінальних і соціально-політичних. Відповідно до першої позиції тероризм розглядається як специфічний вид збройних дій і визначається як «збройний конфлікт низької інтенсивності». Друга точка зору наголошує на кримінальній складовій і класифікує тероризм як вид кримінальної злочинності. Третя – вважає тероризм видом політичної боротьби, що формується на основі соціально-політичного протесту [6].

Дослідник М. Стрімска визначає сутність сучасного тероризму як обґрунтований метод використання радикального насильства, головна мета якого – досягнення певного психічного ефекту.

В.С. Зеленецький та В.П. Ємельянов розглядають тероризм як діяння, що існує у трьох рівнях розуміння: тероризм у вузькому розумінні; тероризм у широкому розумінні та тероризм у найбільш широкому розумінні. Визначивши чотири взаємозалежні ознаки, науковці запропонували розглядати тероризм у вузькому (власному) розумінні – як загальнонебезпечні діяння, спрямовані на залякування населення з метою спонукання держави, міжнародної організації, фізичної чи юридичної особи чи групи осіб до вчинення або відмови від вчинення якихось дій [7].

Суб'єктом тероризму є окремі особи або неурядові організації. Об'єкт насильства – влада в особі окремих державних службовців або суспільство в особі окремих громадян.

Сучасний тероризм характеризується зростанням використання технічного обладнання, високим рівнем організації, наявністю значних фінансових коштів. Його головна відмінна риса – це розмивання меж між міжнародним і внутрішнім тероризмом. Розширюються зв'язки терористичних організацій з наркобізнесом і незаконною торгівлею зброєю. Також простежується динаміка зростання терористичних груп у сучасному світі.

Найповніше визначив ознаки терористичної діяльності Б. Хоффман у своїй праці «Тероризм зсередини» [66]:

- виключно політично вмотивоване;
- насильницька діяльність, або така, що погрожує використанням насильства;
- довготривалий психологічний вплив;
- діяльність, що чиниться позадержавним угрупованням.

Також слід дати визначення терміну «міжнародний тероризм». Це поняття з'явилося в кінці 1960-х р., а на початку XXI століття це питання набуло широкого розвитку. Основними цілями міжнародного тероризму є порушення державного управління, завдання соціально-економічної та політичної шкоди тощо. В науковій думці не існує єдиного розуміння даного поняття. Міжнародні організації та окремі держави розробляють та удосконалюють способи та інструменти протидії цій загрозі.

Визнання тероризму проблемою світового масштабу засвідчує і прийняття багатьох нормативно-правових актів на міжнародному рівні. Наприклад, Організація Об'єднаних Націй розуміє тероризм «як акти насильства, спрямовані проти цивільних осіб, що переслідують політичні або

ідеологічні цілі» [67]. З юридичної точки зору, хоча міжнародне співтовариство ще не прийняло єдиного визначення тероризму, існуючі декларації, резолюції та універсальні конвенції, які стосуються його конкретних аспектів, визначають певні дії та основні елементи.

Так, в рамках Організації Об'єднаних Націй прийнято значна кількість міжнародних договорів загального характеру, спрямованих на боротьбу з тероризмом, наприклад: Конвенція про боротьбу із захопленням заручників, від 17 грудня 1979 р.; Конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців, від 4 грудня 1989 р.; Конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом від 9 грудня 1994 р.; Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, від 9 грудня 1999 р.; Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму, від 14 вересня 2005 р. тощо. Також в рамках ЄС проблема тероризму знайшла широке відображення, так були прийняті Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (1977 р.), Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму (2005) тощо. Цікавою для розуміння феномену тероризму є вищезазначена Конвенція від 1997 р., так, в ст. 1 зазначається, що «...з метою видачі правопорушників Договірними Державами, жоден з наступних злочинів не розглядається як політичний злочин або як злочин, пов'язаний з політичним злочином, або як злочин, вчинений з політичних мотивів [10]:

1. Злочин, визначений у Конвенції про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден, підписаній у Гаазі 16 грудня 1970 року.

2. Злочин, визначений у Конвенції про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації, підписаній у Монреалі 23 вересня 1971 року.

3. Тяжкий злочин, пов'язаний з посяганням на життя, фізичну недоторканність або свободу осіб, які перебувають під міжнародним захистом, включаючи дипломатичних агентів.

4. Злочин, пов'язаний з викраданням людей, захопленням заручників або з тяжким незаконним затриманням.

5. Злочин з використанням бомб, гранат, ракет, автоматичної вогнепальної зброї або вибухових листів чи посилок, якщо це призводить до загрози особам.

6. Замах на вчинення будь-якого з вищенаведених злочинів або участь особи як співучасника, що вчиняє або намагається вчинити такий злочин» [10].

В рамках Організації Північноатлантичного Альянсу були прийняті Політичні рекомендації щодо боротьби з тероризмом (2012 р.), які визначають стратегічні напрямки діяльності НАТО щодо боротьби з тероризмом та окреслюють ключові сфери, в рамках яких Альянс повинен реалізовувати ініціативи щодо посилення запобігання та стійкості до актів тероризму. Треба зазначити, що НАТО визначає тероризм як «незаконне використання сили чи насильства або погроза, навіювання страху та терору проти людей чи власності у спробі примусити чи залякати уряди чи суспільства або отримати контроль над населенням для досягнення політичних, релігійних чи ідеологічних цілей» [74].

В Законі України «Про боротьбу з тероризмом» від 2003 р. дається таке розуміння міжнародного тероризму – «це насильницькі діяння, здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей, пов'язані з викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров'ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження» [28].

Із розвитком новітніх технологій, зокрема поширенням Інтернету, виникають численні загрози в кібер-середовищі. Внаслідок впровадження сучасних інформаційних технологій розвинулись нові форми злочинів, такі як комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм. Кібертероризм — це нова форма тероризму, при якій для досягнення своєї мети, терористи використовують комп'ютери, мережі та інші сучасні інформаційні технології. Тобто цим поняттям позначають незаконні атаки та загрози нападу на комп'ютери, мережі та інформацію, що зберігається в них [С.124, 46].

З огляду на те, що визначальною тенденцією кількох останніх десятиліть можна вважати активізацію терористичної діяльності, головних завданням міжнародного співтовариства та окремих держав є вироблення антитерористичної політики. Боротьба з тероризмом є актуальним напрямком діяльності держав, тобто це діяльність щодо запобігання, виявлення, припинення, мінімізації наслідків терористичної діяльності.

Російський дослідник А.В. Шевельов представляє антитерористичну діяльність як систему, що складається з наступних основних елементів: сукупність структур протидії тероризму, сукупність нормативних правових актів, що регулюють їх діяльність по виявленню, попередженню (профілактики), припиненню, розкриттю і розслідуванню терористичної діяльності, мінімізації та ліквідації наслідків проявів тероризму, заходи правового і соціального захисту осіб, які беруть участь в боротьбі з тероризмом, діяльність спеціальних служб і правоохоронних органів щодо ліквідації різних форм підтримки тероризму, проведення заходів з антитерористичної захищеності критично важливих об'єктів і об'єктів транспорту, введення особливих правових режимів з метою активізації діяльності із запобігання та припинення протиправної діяльності, міжнародне співробітництво по боротьбі з тероризмом, діяльність органів влади щодо мінімізації наслідків скоєних терористичних актів; профілактика тероризму.

Дослідженням тероризму та антитерористичної діяльності займається широке коло дослідників. Цікавою працею є дослідження Н. І. Ковальчишиної «Тероризм: теоретичний та праксеологічний аспекти проблеми». Дослідниця розглядає теоретичні основи визначення тероризму і розкриває етапи розвитку даного феномену, визначає різновиди тероризму, аналізує існуючі визначення тероризму. Також дослідник І. В. Шкурат в своїй роботі «Глобальний тероризм: методичні підходи до вивчення» окреслив сутність і причини походження тероризму, форми і методи, які ним використовуються, а також висвітлив джерела його фінансування.

Грунтовною працею в рамках дослідження нашого предмету є робота І. Дороша «Боротьба з тероризмом: особливості, методи і шляхи». В ній дослідник розглянув проблему адекватного реагування міжнародного співтовариства тероризму та екстремізму, що проявилися останнім часом у різних регіонах світу.

В свою чергу, Л. В. Новікова в дослідженні «Основні напрями контртерористичної діяльності Організації Об'єднаних Націй» висвітлює основні напрями контртерористичної діяльності ООН як найбільшої і головної міжнародної організації миролюбних держав світу. На основі опрацювання змісту спеціальних положень Глобальної контртерористичної стратегії ООН, акцентується увага на пріоритетних аспектах протидії тероризму сучасного прогресивного людства. В роботі обґрунтовується позиція, у відповідності до якої завдання протидії тероризму на міжнародному рівні і захист прав і свобод громадян є тотожними для міжнародної спільноти.

Особливу увагу слід приділити роботі Д. М. Кобелєва «До питання змісту поняття «антитерористична діяльність»». Автор розглянув поняття і зміст антитерористичної діяльності як системи; виділив ознаки її елементів (суб'єкти, норми права, об'єкт протидії, форми і методи практичної реалізації

норм права), що входять до складу загальної системи антитерористичної діяльності; дав авторські визначення антитерористичної діяльності.

Стан наукової дослідженості. Дослідження характеризується залученням широкого кола наукових робіт українських та закордонних дослідників. Загалом стан наукової вивченості можна розглянути за проблемним принципом.

Першу групу дослідження складають роботи присвячені дослідженню концепцій безпеки та тероризму, які допомогли встановити понятійно-категоріальний апарат нашого дослідження. Серед авторів цієї групи слід виділити таких, як: І. М. Громівчук «Міжнародно-правове визначення тероризму як основа ефективної боротьби з ним», В. П. Ємельянов «Проблеми застосування антитерористичного законодавства України і шляхи його вдосконалення», В. Канцір та І. Серкевич «Сучасне розуміння поняття тероризму», В. А. Ліпкан «Боротьба з тероризмом», О. Л. Хилько «Концепція кооперативної безпеки в сучасному європейському безпековому контексті» [51], П.А. Циганков «Теорія міжнародних відносин» [53], Б. Хофман «В середині тероризму» (В. Hoffman. Inside terrorism) [66].

Так, робота І. М. Громівчук «Міжнародно-правове визначення тероризму як основа ефективної боротьби з ним» присвячена проблемі відсутності загальноприйнятого визначення тероризму на сучасному етапі. В ній зокрема обґрунтовується роль міжнародного права як найпотужнішого інструменту боротьби з тероризмом, а також необхідність прийняття міжнародно-правового визначення тероризму для ефективної боротьби з цим злочином.

В. Канцір та І. Серкевич в своєму дослідженні «Сучасне розуміння поняття тероризм» проаналізували сучасне розуміння поняття тероризму через призму кримінальноправового явища. Вони розглянули низку міжнародних нормативно-правових актів, присвячених тероризму.

Так, О. Л. Хилько в своїй роботі «Концепція кооперативної безпеки в сучасному європейському безпековому контексті» виокремлює та аналізує сучасну роль концепції кооперативної безпеки у сучасних європейських безпекових дослідженнях.

У свою чергу, І. М. Громівчук присвятив свою роботу «Міжнародно-правове визначення тероризму як основа ефективної боротьби з ним» проблемі відсутності загальноприйнятого визначення тероризму на сучасному етапі. В ній зокрема обґрунтовується роль міжнародного права як універсального інструменту боротьби з тероризмом, а також необхідність прийняття міжнародно-правового визначення тероризму для ефективної боротьби з цим злочином.

Також певної значимості для нас представляють робота Б. Хофмана «В середині тероризму», в якій автор досліджує різні концепції тероризму та виділяє ознаки терористичної діяльності.

Друга група робіт присвячена вивченню у цілому зовнішньої політики Ізраїлю та існуючих загроз. Це роботи таких авторів як: І. Гарифулін «11 найвідоміших радикальних воєнізованих організацій Близького Сходу» (И. Гарифуллин «11 известнейших радикальных военизированных организаций Ближнего Востока») [8], А. Хайрутдінов «Ізраїль віддає перевагу ІДІЛ» [48], Г. Еллісон «Чому ІДІЛ боїться Ізраїлю» (G. Allison. Why ISIS Fears Israel) [59], Н. Шалізі «У гарячій війні з афганськими талібами лоялісти «Ісламської держави» здобувають позицію» (H. Shalizi. In turf war with Afghan Taliban, Islamic State loyalists gain ground) [77], Д. Гелденхуйса «Ізольовані держави: порівняльний аналіз» (D. Geldenhuys. Isolated states: a comparative analysis) [63], Е. Фланнери «Страждання євреїв: двадцять три століття антисемітизму» (E. Flannery. The anguish of the Jews: twenty-three centuries of antisemitism) [62].

Так, І. Гарифуллин у своєму дослідженні виділив небезпечні

терористичні організації, які діють на Близькому Сході, зокрема, які представляють загрозу національній безпеці Ізраїлю, також висвітлив методи, якими користуються терористи.

У своїх роботі Г. Еллісон «Чому ІДІЛ боїться Ізраїлю» розкриває тактику і стратегію Ізраїлю стосовно боротьби з «Ісламською державою», аналізує міжнародний досвід та порівнює саме з ізраїльським. Також він окреслив загрози, які несе в собі «Ісламська держава».

Дослідник О. Сєвер в своїй роботі «МОССАД» та інші спецслужби Ізраїлю» розглянув спецслужби, які займаються боротьбою з тероризмом в Ізраїлі, та зокрема виділив загрози національній безпеці сучасного Ізраїлю. Також він навів приклади роботи механізмів протидії тероризму в Ізраїлі.

Значною роботою є саме праця Е. Фланнери «Страждання євреїв: двадцять три століття антисемітизму». У своєму дослідженні він досліджує історію антисемітизму, зокрема виділяючи загрози, від яких потерпає Ізраїль протягом усієї своєї історії.

Третя група присвячені висвітленню правової бази боротьби Ізраїлю з терористичними загрозами з 1948 року по 2019 рік. Це роботи таких авторів, як И. Кондрат'єва «Тероризм і закон: як різні країни борються з екстремістами» («Кондратьева И. «Терроризм и закон: как разные страны борются с экстремистами») [15], В. Е. Петрищев «Антитерористичне законодавство закордоном» (В. Е. Петрищев «Антитеррористическое законодательство за рубежом») [36], Рижов І. В. «Деякі особливості антитерористичної діяльності держави Ізраїль» [37], Татарінов М. «Військова доктрина Ізраїлю 2015 р.» [44], Фідлер Д. «Новий ізраїльський закон про боротьбу з тероризмом в кіберпросторі» [47].

Так, В. Е. Петрищев розглянув проблему протидії тероризму, приділив увагу історії питання, проаналізував детермінанти тероризму і умови, які сприяють реалізації терористичних загроз, та запропонував заходи по

створенню загальнодержавної системи превенції терористичних проявів, визначив роль і місце спеціальних служб і правоохоронних органів в сфері їх профілактики та припинення [36].

Особливу увагу слід приділити роботі И. В. Рижова «Деякі особливості антитерористичної діяльності держави Ізраїль» [37]. Зазначена праця відрізняється комплексним характером дослідження. Зокрема, в роботі розглядається специфіка та особливості законодавчої бази та антитерористичної діяльності держави Ізраїль на сучасному етапі. Надано аналіз концептуальних засад антитерористичної політики Ізраїлю.

Д. Фідлер, у свою чергу, в своєму дослідженні «Новий ізраїльський закон про боротьбу з тероризмом в кіберпросторі» розглянув нормативно-правову базу протидії тероризму в кібер-сфері, та зокрема, надав ґрунтовний аналіз нового закону про боротьбу з тероризмом в Ізраїлі [47].

Завдяки роботам цієї групи можна проаналізувати нормативно-правові документи Ізраїлю у сфері протидії терористичній діяльності та розглянути, на яких документах на сучасному етапі ґрунтуються механізми захисту держави Ізраїль та населення від терористичних атак.

У четвертій групі робіт розглядається діяльність державних та недержавних структур з протидії тероризму, які забезпечують національну безпеку держави Ізраїль. Це роботи таких авторів як М. Літаврін «Як Ізраїль бореться з тероризмом» [21], Ю. Певзнер «І на щиті Давидовому написано «МОССАД» (Ю. Певзнер «И на щите Давидовом начертано «МОССАД»») [34], О. Север. «МОССАД» та інші спецслужби Ізраїлю (А. Север «МОССАД» и другие спецслужбы Израиля), О. Янов «Антитерористичні аспекти дій збройних сил Ізраїлю» [58], А. Геллер «Ізраїльське розвідувальне агентство «МОССАД» огортано таємницею і містикою» (Heller A. Israel's Mossad spy agency shrouded in mystery and mystique) [65].

Так, М. Літаврін своїй роботі «Як Ізраїль бореться з тероризмом» комплексно аналізує механізм протидії тероризму в Ізраїлі та висвітлює діяльність відомств, які займаються забезпеченням внутрішньої та зовнішньої безпеки держави Ізраїль [13]. Також Літаврін наводить приклади антитерористичних операцій ізраїльських спецслужб.

Особливий інтерес в контексті даного дослідження представляє робота О. Янова «Антитерористичні аспекти дій збройних сил Ізраїлю», в якій комплексно розглядається проблема тероризму та протидія цій загрозі [39]. Янов проаналізував військові доктрини держави Ізраїль та можливості ізраїльських збройних сил, та окремо спецслужб, зокрема висвітлив механізми протидії тероризму в середині цих структур. Також він розділив антитерористичну діяльність силових структур Ізраїлю на декілька видів: оперативні заходи, оборонні операції та заходи покарання.

Також цікавою для нашої роботи є дослідження А. Геллера «Ізраїльське розвідувальне агентство «МОССАД» огортано таємницею і містикою». Автор визначає основні напрямки діяльності «МОССАДу», та він охарактеризував методи, якими користується це відомство, зокрема, проаналізував їх практичні засоби боротьби з тероризмом, висвітливши окремі спецоперації МОССАДу.

Дослідник О. Север. Також в своїй роботі «МОССАД» та інші спецслужби Ізраїлю» дослідив діяльність «МОССАДу», та особливості функціонування інших спецслужб Ізраїлю, зокрема ґрунтовно висвітлив методи, якими користується ШАБАК для забезпечення національної безпеки Ізраїлю.

Загалом вищезазначені праці дають змогу дослідити розвиток та функціонування органів, що займаються безпосередньо забезпеченням захисту та оборони держави Ізраїль.

П'яту групу складають роботи, у яких досліджено практичні методи

забезпечення національної безпеки держави Ізраїль. Це, наприклад, роботи: М. Штейнберг «Взлеты и провалы израильской разведки» [56], О. Янов «Антитерористичні аспекти дій збройних сил Ізраїлю» [58], Д. Гордіс «Сумнівна політика знесення Ізраїль відносно руйнування домівок» (Gordis D. «The Dubious Demolition Policy Israel Just Can't Quit») [64].

Роботи цієї групи допомагають при аналізі заходів та механізмів ізраїльської держави з протидії тероризму, дають змогу ознайомитися з антитерористичною політикою Ізраїлю. Зокрема, в дослідженні М. Штейнберга висвітлено аспекти роботи ізраїльських спецслужб, їх інструменти та приклади операцій.

Також робота Д. Гордіса представляє певний інтерес, адже автор демонструє контрверсійність антитерористичного методу, який є популярним серед силових спецслужб Ізраїлю, а саме – руйнування домівок терористів. Окрім цього, Гордіс в цілому аналізує антитерористичну політику ізраїльської держави та дає їй оцінку.

Джерелознавча база дослідження ґрунтується на матеріалах, отриманих із різних джерел вітчизняної і зарубіжної наукової літератури. Джерельна база дослідження класифікована за принципом поділу джерел на офіційного та неофіційного походження.

Серед офіційних джерел документальну та фактологічну основу дослідження становлять міжнародні нормативно-правові документи, які регулюють принципи міжнародної антитерористичної діяльності, зокрема в рамках міжнародних організацій: Конвенція про боротьбу із захопленням заручників, від 17 грудня 1979 р.; Конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців, від 4 грудня 1989 р.; Конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом від 9 грудня 1994 р.; Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, від 9 грудня 1999 р.; Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму, від

14 вересня 2005 р. тощо.

Також документальною основою є ізраїльське законодавство та документи, що освітлюють особливості функціонування ізраїльської антитерористичної політики, а саме: Указ «Про запобігання тероризму» [17], «Указ про Армію оборони Ізраїлю», звід «Основних законів» [29], Закон «про боротьбу з тероризмом» від 15 червня 2016 р. [27], «Про збройні сили» від 31 березня 1976 р., закон «Про Службу загальної безпеки» від 2002 р. тощо. Так, Указ «Про запобігання тероризму» був виданий у 1948 р., в ньому до розряду терористичних організацій відносилися «групи людей, які застосовують насильницькі дії, здатні привести до смерті людини або до нанесення тілесних ушкоджень, або вдаються до загрози застосування насильства». Основним документом є Військова доктрина Ізраїлю, за якою основні зусилля щодо забезпечення національної безпеки відповідно до військової доктрини необхідно направити на боротьбу з загрозою використання Іраном зброї масового ураження проти Ізраїлю; з палестинським терором; загрозою звичайної війни, що йде від сусідніх арабських країн. Зокрема, приділяється увага важливості використання наступальної сили.

Аналіз приведених нормативних документів дає нам змогу розглянути стан антитерористичного законодавства Ізраїлю. Також окрему підгрупу офіційних джерел складають матеріали офіційних веб-сайтів владних структур країн стосовно механізмів забезпечення національної безпеки, зокрема: офіційний веб-портал Поліції Ізраїлю [31], веб-сайт Міністерства Закордонних Справ Ізраїлю [29], веб-портал Центру досліджень і політичного планування МЗС Ізраїлю [52] тощо.

Серед джерел неофіційного походження слід виокремити такі види: офіційні заяви ізраїльських політиків; виступи аналітиків та експертів; матеріали ЗМІ, серед яких важливе місце посідають інтерв'ю Прем'єр-міністра Ізраїлю Біньяміна Нетаньяху [48], коментар міністра юстиції Айелет

Шакед [9], інтерв'ю співробітника сфери безпеки Сергія Гончарука [19], коментар міністра оборони Ізраїлю Авігдора Лібермана [40] та інші.

Методологічна база. В роботі використано широкий спектр загальнонаукових, політологічних, соціологічних та інших методів дослідження. Так, було використано конкретно-історичний підхід для встановлення історії формування методів протидії тероризму в Ізраїлі.

Методологічна база нашого дослідження складається із загальнонаукових та експлікативних методів.

Серед загальнонаукових методів слід виокремити структурно-функціональний аналіз, який дозволив всебічно проаналізувати документи у сфері політико-правових засад забезпечення національної безпеки, матеріали ЗМІ, інтернет-ресурсів. Інституціональний метод був застосований при аналізі інституційних основ антитерористичної політики Ізраїлю. Історико-логічний метод був застосований при аналізі процесу становлення та еволюції правових інструментів та практичних механізмів протидії тероризму в державі Ізраїль тощо. З-поміж всього, застосування методу індукції та дедукції дало змогу встановити ряд особливостей функціонування антитерористичної політики Ізраїлю та її реалізації.

Порівняльний метод дозволяє нам зіставити різні служби забезпечення національних безпеки Ізраїлю та визначити основні особливості їх функціонування.

Використовуючи системний підхід, ми цілісно та комплексно розглянули механізми антитерористичної політики Ізраїлю.

Серед експлікативних методів в роботі було використано івент-аналіз для спостереження за використанням механізмів боротьби з тероризмом в різних ситуаціях, наприклад для опрацювання публічної інформації щодо антитерористичних операцій Ізраїлю всередині країни та за кордонами: викрадення Адольфія йхмана і його вивезення до Ізраїлю; знищення

терористичного радикального угруповання «Чорний вересень»; реакція на терористичні акти з боку ХАМАСу тощо.

Також був використаний метод контент-аналізу при вивченні офіційних документів та інтерв'ю уповноважених осіб. Наприклад, інтерв'ю Прем'єр-міністра Ізраїлю Біньяміна Нетаньяху, міністра оборони Ізраїлю Авігдора Лібермана. Також ми використовували даний метод при аналізі статистичних звітів Центру досліджень і політичного планування МЗС Ізраїлю.

Був використаний метод якісного дослідження «case study», за допомогою якого ми змогли дослідити та виділити основні особливості реакції спецслужб Ізраїлю на прикладі конкретних терористичних актах. Тобто цей метод дозволив проаналізувати особливості інституціоналізації та функціонування механізмів з протидії тероризму в Ізраїлі. Так, наприклад, розглядалася операція «Ізотоп-1», що була проведена 8 травня 1972 року, у відповідь на захоплення літака «Боїнг-707» чотирма терористами; випадок зруйнування житла пособника терористів, які вбили біля Шхемських воріт в Старому Місті бійця прикордонної служби тощо.

З метою узагальнення отриманих результатів і формулювання висновків було використано абстрактно-логічний підхід.

Отже, під «безпекою» розуміють стан, при якому відсутні загрози. З розвитком глобалізації почали розділять жорстку та м'яку безпеку. Також виділяють декілька рівнів безпеки: безпека особистості, національна. Регіональна, міжнародна та глобальна безпеки.

Значною та універсальною загрозою всім рівням безпеки є тероризм. На основі існуючих підходів до вивчення тероризму та антитерористичної діяльності був розроблений понятійно-категоріальний апарат дослідження.

Організація Об'єднаних Націй розуміє тероризм як акти насильства, спрямовані проти цивільних осіб, що переслідують політичні або ідеологічні цілі. НАТО визначає тероризм як незаконне використання сили чи насильства

або погроза, навіювання страху та терору проти людей чи власності у спробі примусити чи залякати уряди чи суспільства або отримати контроль над населенням для досягнення політичних, релігійних чи ідеологічних цілей.

В українському законодавстві термін «тероризм» трактується як насильницькі діяння, здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей, пов'язані з викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров'ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження.

Аналіз стану наукової розробки свідчить про те, що питання тероризму та боротьби з ним достатньо вивчено. Сьогодні міжнародним співтовариством ведеться активна діяльність, зокрема, прийнято значна кількість міжнародно-правових документів, які становлять правову базу для суб'єктів міжнародного права у боротьбі тероризмом. Проте питання забезпечення антитерористичної діяльності Ізраїлю щодо функціонування механізмів боротьби з тероризмом в Ізраїлі не знайшли достатнього відображення в сучасній науковій літературі, що свідчить про актуальність даного дослідження.

Джерельна база дослідження класифікована за принципом поділу джерел на офіційного та неофіційного походження. Зокрема, основу нашого дослідження становлять міжнародні нормативно-правові документи, а також ізраїльське законодавство та документи, що освітлюють особливості функціонування ізраїльської антитерористичної політики, а також матеріали офіційних веб-сайтів владних структур країн стосовно механізмів забезпечення національної безпеки. Також було використано значну кількість матеріалів ЗМІ, звітів тощо.

Для досягнення поставленої мети дослідження, були використанні комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що дало змогу об'єктивно розглянути проблему антитерористичної політики Ізраїлю на сучасному етапі. Методологічна база дослідження складається із таких методів, як: структурно-функціональний аналіз, інституціональний метод, історико-логічний метод, методи індукції та дедукції, порівняльний метод, івент-аналіз, контент-аналіз, метод «case study».

РОЗДІЛ 2.

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ЗАСАД БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В ІЗРАЇЛІ

При формуванні законодавства в тій чи іншій країні велику роль відіграє національна специфіка, сукупність обставин, політична ситуація тощо. Необхідність Ізраїльської держави виробляти політико-правові засади та розвивати ефективні методи боротьби з тероризмом і екстремізмом обумовлена давнім та досить складним палестинсько-ізраїльським конфліктом та підтримкою палестинців з боку регіональних держав. Між Ізраїлем і областями Палестинської Автономії немає ніякої межі або перешкод, які б перешкоджали проникненню терористів в Ізраїль.

Вироблення правових механізмів із забезпечення національної безпеки було розпочато в Ізраїлі з моменту його утворення. Так, найпершим документом, що заклав політико-правові засади боротьби Ізраїлю з терористичними актами став Указ «Про запобігання тероризму», який був виданий у 1948 р. Тимчасовою державною радою [15]. В ньому до розряду терористичних організацій відносилися «групи людей, які застосовують насильницькі дії, здатні привести до смерті людини або до нанесення тілесних ушкоджень, або вдаються до загрози застосування насильства».

Головним документом, на якому базується функціонування органу забезпечення національної безпеки держави є «Указ про Армію оборони Ізраїлю», який був підписаний 26 травня 1948 року Тимчасовим урядом на чолі з Давидом Бен-Гуріоном, під час війни за незалежність.

Керівництво Ізраїлю з кінця 60-х років займається розробкою різних концепцій, які спрямовані на захист держави та його громадян від терористичних атак й складають основу антитерористичної діяльності

Ізраїлю. Перша концепція полягає в тому, що тероризм – це супротивник, що не визнає загальноприйнятих норм, правил поведінки й життя, тому Ізраїль повинен вести жорстку боротьбу з тероризмом, використовуючи різноманітні методи. Згідно з другою концепцією, Ізраїль налаштовує відносини з іншими державами з питань протидії тероризму та намагається створити дієву нормативно-правову базу для цього. Третя концепція представляє собою сукупність економічних, політичних та військових заходів, які слід застосовувати до держав, які підтримують тероризм [37].

Одночасно із створенням ізраїльської держави почала формуватися Військова доктрина Ізраїлю, яка являє собою сукупність офіційно прийнятих поглядів військово-політичного керівництва на загрози національній безпеці держави, характер можливої війни, способи і форми її ведення, військове будівництво і підготовку країни до війни, та була розроблена у 1949 р. [44]. Доктрина з роками удосконалюється та оновлюється. Основні зусилля щодо забезпечення національної безпеки відповідно до військової доктрини необхідно направити на боротьбу з загрозою використання Іраном зброї масового ураження проти Ізраїлю; з палестинським терором; загрозою звичайної війни, що йде від сусідніх арабських країн. На даний момент діє оновлена військова доктрина Ізраїлю з 2018 р. В попередній версії в основі лежав принцип «стримування-попередження-рішучі дії», а від 2018 р. доктрина має більш наступальний характер, а не оборонний, оскільки пов'язаний з розумінням «активного захисту». Зокрема, приділяється увага важливості використання наступальної сили, яка дозволить нав'язати противнику свою волю, наголошується на необхідності перенесення бою на територію іншої сторони у всіх вимірах (суші, повітрі, морі і інформаційному просторі) і ведення бойових дій саме там. Також слід зазначити, що начальник Генштабу Авів Кохаві на початку 2020 р. анонсував п'ятирічну програму

реформ по реструктуризації збройних сил з метою ефективної протидії новим загрозам, отже військова стратегія ще буде оновлюватися [22].

Повноваження служб безпеки задля захисту Ізраїлю спеціальними законами не обмовляються. Але серед нормативно-правових актів, на яких ґрунтується діяльність окремих структур забезпечення внутрішньої безпеки, слід виокремити: основний закон «Про збройні сили» від 31 березня 1976 р., закон «Про Службу загальної безпеки» (який регулює діяльність одного з основних органів з боротьби з тероризмом – ШАБАК) від 2002 р.

Також в Ізраїлі стратегія національної безпеки держави письмово не закріплена, але її основи заклад перший прем'єр-міністр Ізраїлю Давид Бен-Гуріон ще в 1950-х, та він заклад три основні принципи функціонування стратегії – стримування, раннього попередження і військової переваги. На сьогодні мають місце заклики, щодо приведення стратегії в актуальний стан та її письмового оформлення.

Зазначимо, що роль Конституції держави Ізраїль виконує звід «Основних законів», в яких йде мова про те, що «уряд наділений правом здійснювати від імені держави відповідно до закону будь-який акт, реалізація якого не доручена законом будь-якому іншому органу». Ізраїльські закони забороняють вторгнення в приватне життя, однак «пасивний моніторинг» не є подібним вторгненням. Одночасно криміналізоване не тільки схвалення, а й виправдання терористичної діяльності, а також демонстрація символіки і атрибутики терористичних рухів [37].

Згідно з ізраїльськими законами, за шпигунство проти Ізраїлю, за діяльність, спрямовану проти державної безпеки, сприяння в злочинах, спрямованих проти Ізраїлю, а також розкриття важливої секретної інформації Ізраїлю і передача її спецслужбам інших країн, передбачається вища міра покарання – смертна кара або довічне ув'язнення, а також терміни від 3 до 15 років в залежності від шкоди завданої безпеці держави.

Особливістю боротьби Ізраїлю з терористичними загрозами є метод профілактики терористичної діяльності, а саме дії в області санкцій за незаконне зберігання і оборот зброї. Законом № 33 1991 р. встановлюється, що особа, яка зберігає холодну зброю за межами свого будинку і двору та не може довести правомірність такого зберігання, карається позбавленням волі на строк 5 років [36]. Також цим законом передбачається позбавлення волі на 7 років для осіб, що займаються торгівлею, виготовленням або ввезенням ножів, не призначених для професійного використання або з використанням в домашньому господарстві.

Слід зазначити, що ізраїльським законом передбачаються санкції за проведення несанкціонованих урядом інструктажу або навчання правилам користування зброєю і правилам виконання військових вправ або дій. Позбавлення волі на строк 3 роки загрожує тим особам, які тренуються або навчаються правилам користування зброєю і правилам виконання військових вправ або дій, і тим, хто проводить навчання [57].

У зв'язку зі зміною військово-політичної ситуації на Близькому Сході, назріла необхідність реформ за такими напрямками: розвідка, прослуховування, активні дії в кіберпросторі, оснащення сучасним озброєнням; та змінення принципів протистояння терористичним загрозам. Міністр оборони Ізраїлю Моше Яалон 1 липня 2013 року заявив, що: «Треба враховувати той факт, що сьогоднішній театр військових дій абсолютно не схожий на все, що ми знали до цього. На даний момент набагато менший наголос робиться на використанні важких озброєнь, основна увага звернена на технології, на безпілотні літальні апарати, які дають нам значну перевагу перед нашими супротивниками. Сьогодні битви армії з армією на кшталт тих, що були під час Війни Судного дня (військовий конфлікт арабських країн та Ізраїлю з 6 по 24 жовтня 1973 р.), набагато менш вірогідні» [43].

На сучасному етапі протидія терористичним загрозам відбувається згідно нового закону від 15 червня 2016 року, який розширює ізраїльське кримінальне законодавство щодо підбурювання до тероризму і передбачає відповідальність за «демонстрацію солідарності з терористичною організацією або підтримку акту тероризму». Законом введені міри покарання не тільки для терориста, а й для осіб, які підтримують тероризм, а саме: закликають до вчинення теракту чи знають про його підготовку, навіть якщо немає доказів, що він міг бути здійснений; беруть участь в діях, які можуть привести до терористичного акту, вербування осіб для терористичної організації або участь в навчаннях, що проводяться терористичною організацією; фінансують тероризм або беруть участь в поставках необхідних для здійснення теракту ресурсів; приховують у себе терористів, або, які знають місцезнаходження терористів, але не повідомили про це; сприяють скороченню терміну ув'язнення терористів [27]. Даним законом уряд країни прийняв масштабну програму по боротьбі з тероризмом, розширивши повноваження поліції та дозволивши задіяти у цьому питанні армію.

Положення закону від 15 червня 2016 р. враховують, зокрема, інтернет-діяльність з підтримки та заохочення актів тероризму проти Ізраїлю та його громадян [26]. Відповідно до закону, критерієм «терористичного акту» є вчинення кримінального правопорушення за політичними, релігійними, націоналістичними або ідеологічними мотивами, щоб викликати страх або паніку в суспільстві, викликати розбіжності в уряді. Терористичні акти або їх загрози повинні викликати або створити ймовірність заподіяння тяжкої шкоди людям або особистої свободи; серйозного збитку громадської безпеки або здоров'ю; серйозного збитку майну або релігійним об'єктам; або серйозного збитку інфраструктурі, системам чи службам першої необхідності. Це визначення терористичного акту поширюється як на кіберзлочини, так і на звичайні дії.

У звіті «Близькосхідного квартету» (ООН, Європейський Союз, Росія і США) за 2016 рік відзначається, що «заклики до насильства в соціальних мережах набирають обертів» і «ХАМАС та інші радикальні угруповання відповідальні за явні і поширені форми підбурювання», за допомогою соціальних медіа «прославляючи тероризм і відкрито закликаючи до насильства щодо євреїв, в тому числі випускаючи інструкції, як чинити напади» [27].

Новий закон розширює правову базу та передбачає кримінальну відповідальність за поведінку, відповідну терористичним діям, в кіберпросторі, у тому числі: публічна демонстрація солідарності з терористичною організацією – 2-3 роки позбавлення волі; публікація прямих закликів до вчинення терористичного акту – 2 роки; публікація повідомлень, що вихваляють або підтримують терористичний акт – 2 роки у тюрмі. Але існує критика щодо положень цього закону, яка включає скарги на те, що закон обмежує свободу слова без достатніх на те підстав і гарантій і не вирішує проблему використання соцмереж для підбурювання до насильства щодо палестинців.

Також, закон передбачає 25-річний термін тюремного ув'язнення формальному або неформальному лідеру терористичної організації; довічне ув'язнення за вчинення теракту із застосуванням хімічної, біологічної або радіоактивної зброї; довічний термін за статтею «тероризм» може бути скорочений лише після відбуття терористом не менше 15-ти років ув'язнення; продаж зброї, або його фрагментів терористичним угрупованням буде каратися на термін до 20 років позбавлення волі; майнові злочини, пов'язані з тероризмом, потягнуть на 10 років в'язниці [9].

Згодом нормативно-правова база механізмів боротьби з тероризмом удосконалюється та розширяється. Так, у 2015 р. прем'єр-міністр Ізраїлю Беньямін Нетаньяху видав оновлений Указ «про руйнування житла

терористів» (але, дана практика застосовувалась ще протягом інтифад). Це відбувається без рішення суду, після ідентифікації терориста. Так, у 2016 р. було зруйноване житло Біяла Абу-Заїда, пособника терористів, які вбили у Шхемських воріт в Старому Місті бійця прикордонної служби [20].

Цей указ прем'єр-міністра викликає неоднозначну реакцію в політичних колах Ізраїлю та серед суспільства. Думки з приводу знесення будинків терориста і його сім'ї десятиліттями залишаються розділеними на «за» і «проти». Останні вважають подібну практику грубим поліцейським і силовий заходом, який лише сприяє посиленню і загостренню ситуації.

А у січні 2018 року Кнесет Ізраїлю затвердив в попередньому читанні Закон «про смертну кару терористів». Таким чином, до смертної карі будуть засуджувати винних у скоєнні терористичних актів, а для винесення смертного вироку буде досить думки двох суддів з трьох кожної судової інстанції [13]. Слід зазначити, що за всю історію існування держави Ізраїль смертний вирок було виконано лише двічі: у 1948 році, під час Війни за незалежність, до вищої міри покарання за зраду засудили капітана Меїра Тувіанські (згодом він був повністю реабілітований) та у 1962 році на території Ізраїлю був страчений нацистський злочинець Адольф Ейхман, якого викрали під час секретної операції агенти «МОССАДу».

Ізраїль протягом усієї історії свого існування є об'єктом терористичних атак з боку палестинських угруповань, зокрема терактами з території Сектору Газа, інтифадою та атаками, що почастишали на мирних жителів, терактами в місцях великого скупчення людей: на вулиці, в святих приміщеннях. З виникненням нових загроз та проявів тероризму ізраїльські методи боротьби з тероризмом удосконалювалися, адаптуючись до нових реалій. Ізраїль використовує цілісну систему різних правоохоронних органів і спецслужб, які тісно взаємодіють один з одним, але при цьому мають різні повноваження. Система забезпечення національної безпеки Ізраїлю успішно функціонує

через систему державних органів та служб, секретні відомства й збройні сили.. Але при цьому в Ізраїлі немає органу, що координує основні питання національної безпеки, відповідального за результати діяльності всіх правоохоронних органів країни, покликаних забезпечувати її безпеку.

Історія спецслужб Ізраїлю бере свій початок у 1929 році, в період Британського мандата в Палестині. Конфлікт з арабським населенням, а також протиріччя з британською владою вимагали проведення розвідувальної роботи для запобігання нападу бойовиків на єврейські поселення і забезпечення нелегальної імміграції євреїв в Палестину.

Найпершою єврейською спецслужбою була «Шай», яку створили Національний комітет і Єврейське агентство у 1934 р. Серед завдань, які були покладені на «Шай» слід назвати: збір інформації в Палестині і за її межами, агентурне проникнення в британські органи влади, нагляд за єврейськими громадами та контррозвідка. Фінансування забезпечувалося сіоністськими організаціями, а сама служба була відносно малочисленою. Основними керівниками «Шай» були Езра Данін, Реувен Шилоах, Шауль Авігур, Борис Гуріель. В структуру «Шай» входили розвідвідділ внутрішньої безпеки (першим агентом якого був араб, який погодився повідомляти все, що йому буде відомо про плани бойовиків щодо нападів на єврейські поселення), арабський відділ, та політичний відділ «Сохнут». Структура проводила «арабські курси» задля вивчення специфіки арабського світу. Зазначу, що основним принципом забезпечення безпеки в Ізраїлі на той час був «знати свого ворога». Цікавим є один із методів даної структури: на необхідні об'єкти або в оточення осіб, які становлять потенційну загрозу, впроваджували не менше двох агентів, які не знали про існування один одного, для досягнення перекриття одержуваної інформації та здійснення перевірочних заходів. «Шай» в 1948 році вдалося зірвати доставку великої партії зброї з Чехословаччини до Сирії (10 тисяч гвинтівок і мільйон патронів до них). При

повторній спробі сирійців доставити цю зброю, агенти «Шай» зуміли захопити його і переправити в Ізраїль [43].

Зазначимо, що після проголошення Держави Ізраїль та у зв'язку з подальшою зміною військово-політичної ситуації на Близькому Сході, назріла необхідність реформ за такими напрямками: розвідка, прослуховування, активні дії в кіберпросторі, оснащення сучасним озброєнням; та змінення принципів протистояння терористичним загрозам, тож спецслужби були реорганізовані.

На зміну «Шай» забезпечення національної безпеки було покладено на створену систему державних органів та служб, секретні відомства й збройні сили.

Основним координуючим органом розвідки і служб безпеки є Комітет керівників служб – «Вараш», який був заснований у 1949 р. До складу членів комітету входять представники збройних сил, поліції, спецслужб і спецназу Ізраїлю: МОССАД, ШАБАК, АМАН, МАТАМ і «Махмата». «Вараш» координує операції і діяльність своїх членів. Діяльність Комітету строго засекречена, включаючи дати і порядок його засідань.

Міністерство закордонних справ Ізраїлю забезпечує допомогу в дослідницькій діяльності і політичному плануванні операцій всіх ізраїльських служб. До структури МЗС входить Центр досліджень і політичного планування («Махмата»). У повноваження цього відділу входить збір і аналіз даних, отриманих з дипломатичних представництв Ізраїлю за кордоном і з відкритих джерел (телебачення, газет, радіо і т.п.). На основі зібраної та проаналізованої інформації Центр складає огляди і довгострокові аналітичні документи по окремих країнах та проблемах [52]. Центр складається з чотирьох регіональних відділів: північноафриканського, арабського, Багдадського півмісяця, інших (неарабських) регіонів, і двох функціональних

відділів (економічного і стратегічного). Центр активно співпрацює зі спецслужбами Ізраїлю [52].

Допомогу національній поліції в політичних розслідуваннях і в організації охорони кордонів надає Міністерство внутрішніх справ Ізраїлю. Функціонує також спеціальний Міжміністерський комітет з протидії ісламському екстремізму. На нього покладено вирішення наступних завдань: контроль за ЗМІ, мусульманськими святинями, проповідями та виступами керівників і духовних лідерів ісламських угруповань; інспектування мусульманських релігійних навчальних закладів і джерел фінансування організацій і установ, підозрюваних в причетності до підготовки та проведення терактів [39].

Значну роль для Ізраїлю у протидії терористичним загрозам грає національна поліція Ізраїлю, яка була заснована у 1948 р. Поліцейська система підпорядковується Міністерству внутрішніх справ Ізраїлю. В структурі поліції існують 8 зарубіжних представників, які являють собою «довгу руку» ізраїльської поліції за кордоном. Їх мета – запобігання і ведення боротьби з ізраїльськими правопорушниками, в основному в області наркотиків і злочинності. У структурі слідчого управління національної Поліції Ізраїлю значну роль грає особливий відділ спеціальних розслідувань і завдань – МАТАМ [58]. Він проводить розслідування, затримання і притягує до суду порушників у справах про державну безпеку, бореться з організованою злочинністю і контрабандою наркотиків, займається збором інформації про кримінальну ситуацію, палестинських терористичних угрупованнях, окремих людей і організацій. МАТАМ складається з чотирьох підрозділів:

- Розвідувальний (агентурне проникнення і збір інформації);
- Підрозділ безпеки (розслідування у справах про державну безпеку, боротьба з підривною діяльністю, контроль за в'їздом і виїздом з країни);

- Загальний (боротьба з організованою злочинністю та контрабандою наркотиків, збір інформації про кримінальному середовищі);
- Підрозділ національних меншин (всі питання і справи, пов'язані з арабами, бедуїнами і іншими національними меншинами Ізраїлю) [39].

МАТАМ має найсучаснішу систему обробки та накопичення інформації, послугами якої користуються всі підрозділи Національної поліції і спецслужби Ізраїлю. Також цей підрозділ успішно протидіє терористам-смертників і бойовикам, здійснюючи збір інформації і про терористичні, і про кримінальні угруповання.

Також особливістю поліцейської системи Ізраїлю є те, що існує добровольча організація – Дружина («Мішмар Езрахі»), яка була створена у 1974 р. в результаті декількох важких терористичних актів. Добровольці-дружинники служать підкріпленням для основних політичних сил, зайнятих у важких операціях (зараз кількість налічую більше 70 000 добровольців) [31]. Діяльність Дружини зосереджена на запобіганні терористичній діяльності та правопорушень за допомогою піших і автомобільних патрулів, установки КПП і охорони заходів, навчальних закладів та громадського транспорту. У 1996 році був створений спеціальний Штаб по боротьбі з терором («Лутара»), але його діяльність зосереджена, в першу чергу, на зборі інформації для інших розвідок і МЗС країни [57]. Пізніше, їх фокус діяльності перемістився з антитерористичного патрулювання на повсякденну допомогу поліції в боротьбі проти злочинності і побутового насильства.

Активну участь в боротьбі з тероризмом бере Армія оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ), згідно Указу «про Армії оборони Ізраїлю» від 1948 р. Пост начальника Генерального штабу посідає генерал-лейтенант Гаді Айзенкот (з 2015 р.). У доктрині Армії оборони Ізраїлю 2004 р. пріоритетним напрямком в діяльності є саме боротьба з тероризмом, яка повинна здійснюватися шляхом підвищення морального духу ізраїльського населення в протистоянні

тероризму і шляхом переконання палестинського населення в тому, що розв'язання суперечностей безпосередньо пов'язано з припиненням ними терористичної діяльності [58].

Збройні сили Ізраїлю використовують дієву тактику проведення антитерористичних операцій: операції по захопленню того чи іншого населеного пункту ізраїльські підрозділи проводять, як правило, у другій половині ночі. Діючи рішуче і швидко, вони займають ключові позиції і приступають до проведення зачисток у заздалегідь призначених районах і міських кварталах. Затриманню піддаються всі громадяни чоловічої статі у віці від 17 до 50 років. Спеціальні групи перевіряють затриманих, після чого ті особи, що викликають підозру направляються у фільтраційні табори для більш ретельної перевірки, а решту звільняють [15]. Також збройні сили використовують такі види атак проти терористичних баз і відповідальних осіб, підозрюваних у проведенні терористичних операцій, як повітряні бомбардування, наземні рейди, морські операції і точкові удари по терористичним лідерам. В Ізраїлі вважається, що терорист, який зазіхнув на державу або його громадян, повинен понести за це відповідальність, де б він не знаходився.

Серед існуючих видів військ ЦАХАЛу значну роль грає Ізраїльський «цанхан» (в перекладі з івриту – «парашутист, ще їх називають «червоні берети»). Перша повітрянодесантна частина була сформована у 1948 році. Серед численних операції «червоних беретів» слід виокремити успішне звільнення заручників в угандійському аеропорту Ентеббе, захоплених палестинськими терористами 3 липня 1976 р. На сьогодні, Ізраїль має в своєму розпорядженні п'ять повітрянодесантних бригад.

Зазначимо, що у 1985 р. була створена школа антитерористичної боротьби, котра централізувала підготовку фахівців з протидії терористичній діяльності.

В рамках ЦАХАЛу діє спецпідрозділ – «Дувдеван» (в перекладі «вишня»). Засновано у 1987 році, маючи на меті заарештовувати організаторів анти ізраїльських демонстрацій. Діє спецпідрозділ в Юдеї та Самарії (західний берег річки Йордан) з метою виявлення, захоплення і знищення палестинських терористів.

З 1951 р. було створено Прикордонні війська Ізраїлю (Магав). Строкова служба у військах становить 3 роки і прирівнюється до служби в Армії оборони Ізраїлю. Магав організовано за системою «жандармерії»: співробітники мають повноваження поліцейських, але в разі застосування сили діють як військова організація. Спочатку основною метою була боротьба з диверсантами та контроль за кордонами. Але згодом, з активізації палестинського терору, головною функцією Магав стала боротьба з терористичними загрозами. Як наслідок, в структурі Магав було створено спецпідрозділ ЯМAM – основний антитерористичний підрозділ поліції Ізраїлю, та підрозділ ЯМАС (дослівно означає «замасковані під арабів»), бійці якого – це євреї, які зливаються з арабами, впроваджуються в угруповання, беруть участь у сутичках з поліцією, щоб у слушний момент дістати зброю і заарештувати призвідників [41].

Окремий інтерес викликає підрозділ ЯМAM. Він вважається одним з найефективніших контртерористичних підрозділів у світі. Підрозділ ЯМAM було організовано в наслідок провалу антитерористичної операції у 1974-му році, коли спецназ генштабу Армії оборони Ізраїлю провалив операцію зі звільнення заручників в школі міста Маалот. Тоді було вбито 29 людей, більше половини з них – діти. Таким чином комісія прийшла до висновку, що необхідно створити профільний підрозділ, який з хірургічною точністю зможе виконувати завдання зі звільнення заручників на території Ізраїлю, та він буде завжди в повній бойовій готовності, зможе в лічені хвилини прибути на місце, розробити план штурму для ситуації будь-якої складності, і провести

операцію з мінімальними втратами серед заручників. Належного державного фінансування даного підрозділу не було, тож цікавим є те, що декілька службовців власноруч розробляли екіпіровку та різні методики проникнення в будівлі і способи штурму, що відрізняються від традиційних армійських методів, зокрема використовували альпіністське обладнання у проведенні бойових операцій [9].

На сьогоднішній день ЯМAM – це професійний підрозділ, який кардинально відрізняється від інших спецпідрозділів Ізраїлю. По-перше, в підрозділ приймають виключно контрактників, і тільки ветеранів. Середній вік бійців – за сорок років. По-друге, відбір в підрозділ проводиться жорсткий – крім фізичних тестів, є шість психологічних етапів (співбесіди з психологами та ветеранами). Підготовка триває близько 12 місяців. У структурі підрозділу діють штурмовий загін, снайпери, сапери, альпіністи, кінологи, бойові плавці та інші фахівці – всього близько 200 осіб. ЯМAM розробив нові методології реагування на терористичні інциденти і масові розстріли, якими вона ділиться зі своїми колегами по всьому світу. Як зазначив міністр громадської безпеки Ізраїлю Гілад Ердан: «Сьогодні, після Барселони, Мадрида, Манчестера, Сан-Бернардіно – усі потребують такого підрозділу, як ЯМAM. Все більше і більше в світі вищих керівників розвідки і поліції звертаються до ЯМAM» [13].

У перший раз ЯМAM як підрозділ прославився в Лівані, під час операції «Мир Галілеї» в 1982 р. Тоді бійці підрозділу провели ряд успішних операцій із затримання і ліквідації палестинських бойовиків і їх лідерів.. Із загостренням ситуації в кінці 90-х – початку 2000-х, і початком другої «інтифади», ЯМAM провів понад тисячу операцій як всередині країни, так і на суміжних територіях. ЯМAM виробили ефективний механізм протидії тероризму: Служба Загальною Безпеки добуває інформацію про місцезнаходження ватажків терористів, або про заплановані теракти, а

підрозділ готує захоплення, або засідку, в ході яких терористів або затримують, або знищують. При цьому операції проходять, як правило, блискавично і відносно тихо. Жертв серед мирного населення і шкоди інфраструктурі практично не має, а щільність операцій доходить до трьох-чотирьох операцій в один день в різних точках Ізраїлю [13].

Зазначу, що діяльність даної структури останні десятиріччя була засекреченою, але відомо, що ЯМAM використовує штурми, висотний альпінізм, точкові снайперські постріли, руйнування будівель, де знаходяться терористи, використовуючи новітні технології та озброєння тощо. Проте, основним інструментом ЯМAM у боротьбі з терором є саме захоплення терористів живцем. В цілому, тільки за період 2000-2005 рр. підрозділ ЯМAM провів понад 1500 операцій, а з 2005-го року і до цього дня бійці підрозділу регулярно проводять затримання, влаштовують засідки і знешкоджують терористів.

Також з 1966 р. до 2011 р. існував підрозділ МАТІЛАН, основними завданнями якого були боротьба з терористичною і кримінальною діяльністю шляхом організації засідок, запобігання порушенню кордону між Ізраїлем і Палестинською автономією з використанням високотехнологічного обладнання і спеціально підготовлених собак й збір інформації [42]. На сьогодні, функції МАТІЛАНу виконує ЯМАС.

Серед останніх відкритих операцій ЦАХАЛу слід висвітлити знищення арабських військових постів в Сирії, після порушення Сирією угоди про роз'єднання сил між Ізраїлем і САР від 1974 року, в якому визначено, що позначена буферна зона між кордонами двох країн буде зайнята тільки спеціальними силами ООН, які називали Силами зі спостереження за роз'єднанням (СООННР). Однак нещодавно сирійські військові повернулися в буферну зону на Голанських висотах і розосередили свої підрозділи через кордон, що спонукало ЦАХАЛ вжити заходів і здійснити операцію

армійського спецназу. У цій операції брали участь бійці бригади «Нахаль» і ЯМAM. Вони перетнули кордон і, залишаючись непоміченими, знищили два сирійських блокпоста.

Іншою операцією було ліквідування 7 палестинців, включаючи високопоставленого командира руху ХАМАС в секторі Газа. Але, ізраїльська армія, в свою чергу, також понесла втрати – в результаті перестрілки загинув один офіцер, ще один отримав поранення середньої тяжкості.

Функцію боротьби з тероризмом, крім державних структур, армії та поліції, в Ізраїлі покладено на три відомства – ШАБАК, «МОССАД» та АМАН.

Державною службою безпеки служить ШАБАК (або Шин-Бет – аббревіатура з іврити «шерут бітахон клали»), яка підпорядкована безпосередньо прем'єр-міністру, та відповідає за внутрішню безпеку, контррозвідку і координацію антитерористичних дій. ШАБАК створено внаслідок розформування розвідслужби Хагани (єврейської нелегальної армії, що діяла до державотворення) 30 червня 1948 року на нараді голів уряду. В структурі ШАБАКУ є три департаменти:

- Департамент, який займається боротьбою з арабською терористичною діяльністю в Ізраїлі;
- Департамент по неарабських справах, який займається проникненням в іноземні розвідки і дипломатичні структури неарабських країн;
- Департамент охорони і безпеки, який забезпечує безпеку уряду Ізраїлю, посольств, важливої інфраструктури тощо.

Всередині цієї структури є Секція №3 у справах арабів, яка займається не тільки боротьбою з ісламськими фундаменталістами, а й моніторингом настроїв серед арабомовних громадян Ізраїлю. Для цієї координації відомство використовує «маштапім» – арабських агентів (добровольці, або завербовані).

Зібрану інформацію за допомогою масштабів і технічних засобів аналізує ШАБАК і військові. Потім на основі аналізу плануються антитерористичні рейди і складаються списки лідерів терористів, на яких оголошується полювання. Мотивацією масштабів для співпраці служить допомога з умовно-достроковим звільненням, гроші і можливість емігрувати. Історії відомо один з найуспішних випадків вербування – масштаб Мосаб Хасан Юсеф, син одного з лідерів палестинського руху ХАМАС. Шабак у 1996 році заарештували Мосаба, з часом він погодився співпрацювати. Мосаб отримав псевдонім Зелений Принц – відповідно до кольору прапора ісламу. Він допоміг знешкодити десятки терористів-смертників і вбити або взяти під варту високопоставлених членів ХАМАС. У 2007 році Мосаб покинув Близький Схід, отримавши політичний притулок в США [42].

Також треба окремо зазначити, що в структурі відомства ШАБАК діє підрозділ з питань технологій та кібер-сфери, який відповідає за ініціювання, розробку та виробництво передових технологічних інструментів для збору розвідувальних даних з метою протидії тероризму, шпигунству та внутрішнім диверсіям проти Ізраїлю та його інтересів.

Для виконання своєї місії підрозділ поєднує збір розвідки з технологіями. У даному підрозділі експерти в різних галузях техніки та науки розробляють можливості та інструменти, що призводять до технологічних проривів та інтелектуальних досягнень. Саме інтеграція технологій у діяльність ШАБАК є рушієм організаційного зростання та підняття ефективності. ШАБАК інвестує кошти в розвиток інноваційних технологічних можливостей, працюючи з провідними компаніями в технологічній галузі в Ізраїлі та в усьому світі.

Відділ кібер-технологій працює над проектами в операційному середовищі, а саме [79]:

1. Зворотне проектування та тестування пера.

2. Пошук вразливостей.
3. Розширений розвиток ядра операційних систем у мобільному, ПК та вбудованому середовищі.
4. Комунікаційний аналіз.
5. Кодування низького рівня.
6. Високі інженерні можливості системи.
7. РЧ-можливості та поглиблені знання в області антен для всіх частот.
8. Обробка сигналів.
9. Обробка відео.
10. Обробка та аналіз у режимі реального часу.
11. Високі механічні можливості в галузі механічної обробки.

Для цілісного відображення методів роботи відомства ШАБАК, слід розглянути його операції. Наприклад, у 2012 році ШАБАК заарештували колишнього главу ради населеного пункту Фасута в Галілеї, який був завербований іранською розвідкою з метою шпигунства проти Ізраїлю.

У вересні 2017 року Шабак, при взаємодії з ЦАХАЛом, в ході спецоперації затримало членів терористичної організації ХАМАС, які планували серію атак на ізраїльтян і об'єкти в країні, в тому числі і стадіон «Тедді» в Єрусалимі.

Також, у грудні 2017 року під час спецоперації в Рамаллі заарештували одного з лідерів руху ХАМАС Шейха Хасана Юсефа, який вважається одним із засновників організації та знаходився в розшуку. Відносно нещодавно, у 2019 році було проведено ряд вдалих операцій, так співробітники ШАБАКу знайшли і ліквідували виконавця теракту в одному з єврейських поселень на Західному березі Йордану, який вбив двох людей; пізніше, в секторі Газа співробітники відомства ліквідували Бахи Абу аль-Ата, командира військового крила «Ісламського джихаду» і озвучили, що це було

«превентивна міра». Це є особливість боротьби з тероризмом в Ізраїлі – усувати терориста, який мав намір здійснити теракт або будь-яке інше дію.

Але, слід зазначити, що араби та деякі організації критикують ШАБАК за застосування тортур аж до смертельних випадків на допитах [54]. Прикладом критики є інцидент з автобусом №300: у 1984 році четверо арабських терористів захопили автобус з пасажирами. В ході штурму автобуса двоє терористів було вбито і двоє захоплено живими. Захоплені терористи були допитані і потім вбиті співробітниками ШАБАК внаслідок катування. Через це відбувся гучний скандал, і була створена державна комісія. Кілька вищих чинів ШАБАКу (включаючи главу ШАБАК Авраама Шалома) пішли у відставку [54]. Після цього скандалу спеціально створена державна комісія розглянула методи допиту ШАБАКу і виробила в 1987 році норми допиту. У висновках комісії говорилося, що допит повинен вестися за допомогою психологічного тиску і вивертів.

Також відома ще одна історія: у 1995 році заарештований палестинський терорист Абед Харізет помер під час допиту. У висновку патологоанатома було сказано, що «смерть наступила в результаті інтенсивного закручування голови». Після цього випадку ШАБАК оголосив про припинення використання тортур в якості звичайного методу допиту і залишив їх тільки для спеціальних допитів, на проведення яких потрібно отримання дозвіл від міністерської комісії у справах спецслужб. Цією комісією були розглянуті різні ситуації, коли, на її думку, є виправданим фізичний вплив. Подібною ситуацією визнали таку, при якій допитуваний володіє інформацією, необхідною для запобігання теракту. Тобто, заради порятунку життя громадян оперативники зобов'язані добути необхідну інформацію, використовуючи весь спектр методів ведення допиту. Таким чином, державна прокуратура підтримала висновки комісії і в свою чергу заявила, що коли справа пов'язана із забезпеченням безпеки держави і

запобіганням терактів, слід вести допити із застосуванням спеціальних методів [54].

Як ми вже зазначали, предметом гострої суспільної дискусії стало застосування оперативниками ШАБАК методів фізичного насилля на допитах. У 1987 році перед судом постав колишній офіцер ЦАХАЛу черкес за національністю Ізатем Нафс, що звинувачувався в зраді і шпигунстві. В ході судових засідань з'ясувалося, що Нафс був змушений підписати свідчення під тиском і в результаті фізичного впливу слідчих ШАБАК на допитах.

На сьогодні ШАБАК залишається одним з недефективних відомств, яке займається протидією тероризму. Так, у липні 2020 року, ШАБАК розкрило методи вербування ізраїльтян терористами ліванської шіїтської організації «Хізбалла». Так ШАБАК викрив 2 ізраїльтян, які були завербовані та займались пошуком і вербуванням громадян Ізраїлю для терористичної діяльності.

Функцію боротьби з міжнародним тероризмом у Ізраїлі покладено на секретне відомство «МОССАД» (в перекладі з іврити ця абревіатура розшифровується як «Інститут безпеки і спеціальних завдань»), яке раніше мало назву «Відомство розвідки і спеціальних операцій». Воно офіційно було утворене 13 грудня 1949 року, прообразом відомства служили різноманітні єврейські структури і організації, які з 30-х років ХХ століття боролися за утворення незалежної держави.

Про існування «МОССАД» стало відомо лише через 30 років після його утворення, а імена його директорів стали відомі тільки в 90-і роки. Колишній директор спецслужб, Меїр Аміт, так прокоментував принцип роботи «МОССАДу»: «Якщо у тебе маленька територія, ти повинен сам створювати собі оперативний простір, який компенсує відсутність необхідної території». Тож агентурні мережі цього відомства функціонують по всьому світу [24].

Сьогодні головний офіс «МОССАД» знаходиться у Тель-Авіві, а організацію очолює Йосі Коен, колишній голова Ради національної безпеки (з січня 2016 року).

Основними напрямками діяльності відомства є: таємний збір інформації за кордоном; запобігання терористичної діяльності проти ізраїльських та єврейських об'єктів за кордоном; розвиток і підтримка особливих секретних зв'язків, політичних та інших, за кордоном; запобігання розробці і придбанню запасів неконвенціональної зброї ворожими країнами; здійснення репатріації євреїв з країн, офіційний виїзд до Ізраїлю з яких неможливий; отримання стратегічної, політичної та оперативної розвідувальної інформації; виконання особливих операцій за межами Ізраїльської держави [24].

«МОССАД» налічує значну кількість оперативних підрозділів: управління оперативного планування і координації «Цомет» (проведення шпигунських операцій); управління по боротьбі з арабським тероризмом «пахан» (збір і аналіз даних по арабським терористичним організаціям); інформаційно-аналітичне управління «НАКУ» (аналіз інформації та вироблення рекомендацій керівництву та політикам); управління політичних акцій і зв'язків з іноземними спецслужбами «Тевель» (продаж ізраїльської зброї за кордоном, співпраця зі світовими спецслужбами); дослідне управління (складання звітів про ситуацію в різних регіонах світу); оперативно-технічне управління (матеріально-технічне забезпечення служб і операцій); підрозділ електронної розвідки «Невіот» (прослуховування, збір електронної інформації); управління психологічної війни і дезінформаційних акцій «лохам психології» (ведення психологічної війни, пропаганда); управління спеціальних операцій «Мецада» (проведення силових акцій); спецпідрозділ «Кидонь» (знищення терористів); управління таємних операцій «Комеміют» (усунення ворогів єврейської держави); управління фінансів та

кадрів (виконує функції забезпечення); навчальне управління (підготовка співробітників і агентів) [34].

Своєю кадровою політикою «МОССАД» істотно відрізняється від аналогічних спецслужб інших країн. В організації всього від 1200 до 2000 співробітників, кілька десятків оперативних офіцерів. Разом з цим, в діяльності організації використовується велика кількість завербованих агентів по всьому світу, число яких оцінюється в 35 тисяч чоловік. Набір співробітників «МОССАД» проводиться, як правило, серед громадян Ізраїлю, які відслужили в армії, а також серед випускників вузів. Попередні випробування і перевірки тривають кілька місяців. Цією роботою займається вербувальний відділ кадрового управління. Тих, хто пройшов випробування зараховують в академію «Мідраш», яка передбачає підготовку професійних шпигунів, здатних проводити будь-які операції, в будь-якій точці світу і в будь-яких обставинах. Курсанти з самого початку отримують псевдоніми і легенду, якої вони зобов'язані дотримуватися в період навчання. Тільки ті, хто успішно пройшли всі випробування і витримали контрольні іспити, стають чинними співробітниками. У 2001 році начальник відділу кадрів «МОССАД» вперше публічно оприлюднив вимоги до вступників у зовнішню розвідку. Якщо 30 років тому «МОССАД» набирал людей зі східною зовнішністю і знанням арабської мови, то з плином часу вимоги змінилися: «Сьогодні ми шукаємо «лисицю», яка знає багато всяких дрібниць. Така людина має бути хитрою, пронириливою і одночасно надійною, чесною, що володіє моральними цінностями» [83].

Також в структурі «МОССАД» значний інтерес представляє підрозділ «Кидонь» («багнет» в перекладі з івриту) – це найбільш засекречений спецпідрозділ, що займається безпосередньо ліквідацією терористів. У ньому всього три групи по 12 чоловік, та існує 2 «запасних» співробітника. З них –

5 жінок. Всім бійцям не більше 29 років. При фізичному усуненні терористів класична «візитна картка» спецпідрозділів – контрольний постріл в око.

Крім співробітників й агентів в своїх операціях «МОССАД» використовує «сайанімів» – міжнародну мережу добровільних помічників, що сприяють агентам «МОССАД» своїм майном (наприклад, власним транспортом тощо) і громадськими зв'язками. Сайанім можуть бути тільки чистокровні євреї [34].

Щодо операцій секретного відомства розвідки відомо небагато, ця інформація найчастіше неофіційна, її джерелами виступають агенти, яких розкрили в результаті провальних операцій, компетентні органи країн світу, журналісти тощо. У деяких випадках причетність «МОССАД» була офіційно визнана урядом Ізраїлю. Наприклад, у 1960 році «МОССАД» виявив в Аргентині нацистського військового злочинця Адольфа Ейхмана, який відповідав під час Другої світової війни за знищення мільйонів євреїв, відомство організувало викрадення Ейхмана і його вивезення до Ізраїлю. Керував операцією Ісер Харел, який також здійснив операцію із впровадження в Єгипті і Сирії трьох видатних ізраїльських розвідників: Бен-Яіра, Леона Томаса і Еліа Коена. Вони роздобули оперативні плани арабів, схеми і знімки багатьох стратегічних об'єктів, що безпосередньо позначилося на результатах дій ізраїльтян в ході Шестиденної війни (третій етап арабсько-ізраїльської війни) [56].

«МОССАД» також реалізувало операцію «Ізотоп-1», що була проведена 8 травня 1972 року, у відповідь на захоплення літака «Боїнг-707» (Брюссель - Відень - Тель-Авів) чотирма терористами. Серед вимог терористів були: звільнення протягом доби 315 палестинців, мільйон доларів і безпечний виліт з країни. Ізраїльська сторона пішла на переговори, таким чином вдалося умовити терористів допустити до заручників співробітників Червоного хреста і команду спеціалістів. Під виглядом «ремонтників», переодягнувшись у

форму, на літак вирушила група захоплення у кількості 4 осіб. Керував захопленням Ехуд Барак, згодом начальник Генштабу, а потім – прем'єр-міністр. На всю операцію у групи захоплення пішло 90 секунд. Всі терористи були ліквідовані.

Найбільшою операцією «МОССАДу» вважають фактичне знищення терористичного радикального угруповання «Чорний вересень», члени якої в вересні 1972 захопили олімпійську збірну Ізраїлю. Керівництво Ізраїлю і «МОССАД» прийняли рішення фізично знищити всіх, хто був причетний до теракту. Операції отримали назви «Гнів Божий» та «Весна молодості». За шість років терористична організація була повністю знищена. Для ліквідації був застосований весь арсенал засобів – від вибухових пристроїв, вмонтованих в телефонну трубку, до захоплень і розстрілу на місці. Останній з усіх, хто підлягали знищенню, лідер організації «Чорний вересень» Абу Айяд, був вбитий у 1991 році. Особливістю антитерористичних методів боротьби Ізраїлю є те, що в Ізраїлі вважається, що терорист, який зазіхнув на державу або його громадян, повинен понести за це відповідальність, де б він не знаходився.

Також визначною операцією є вбивство заступника Ясира Арафата (засновник ФАТХ) в ході спільного рейду в Тунісі в 1988 році. Його звинуватили в серії смертельних нападів на ізраїльтян. Один з тих, хто прийшов за ним був замаскований під жінку, а зброя була захована в коробці з шоколадними цукерками. Іншою вдалою операцією по ліквідації терористі було виконано у 1995 році на Мальті. Тоді було застрелено засновника групи «Ісламський джихад» Фатхі Шикаки.

«МОССАД» також підозрюється у вбивстві декількох іранських вчених, що працюють над програмою створення ядерної зброї Ірану.

Ще одним методом, яким керується в своїй роботі «МОССАД» є впровадження агентів до складу важливих органів іншої країни. Так, відомо

про розміщення одного з агентів «МОССАДу» у вищому ешелоні керівництва Сирії – Елі Коена. Він налагодив тісні контакти в політичній і військовій структурах Сирії на початку 1960-х років, та згодом став високопоставленим радником міністра оборони Сирії. Він отримав секретні розвідувальні дані, які, як багато хто вважає, допомогли Ізраїлю підготуватися до швидкої перемоги у війні 1967 р. на Близькому Сході. У 1965 році Коен був спійманий за передачею інформації по радіо в Ізраїль. Його судили і повісили на площі Дамаска [39].

Вдалою то гучною вважається операція «Дамокл» 1962 р., яка була спрямована проти німецьких вчених, які раніше працювали в ракетній програмі Третього рейху над зброєю відплати, які розробляли ракети для Єгипту. Тут були використані вибухові пристрої, які відправлялися поштою, погрози та викрадення. Таким чином, ці вчені змушені були покинути Єгипет та призупинити свою діяльність.

Слід зазначити ще одну операцію – «Діамант» 1966 р. «МОССАД» завербували іракського льотчика, підполковника Муніра Редфа, який викрав в Ізраїль новітній винищувач МіГ-21 (радянський новітній літак). Взагалі, вербовка та викрадення технологій чи техніки – це методи, якими зазвичай користуються агенти Ізраїлю. Так, у 2005 р. Ізраїлю вдалося зірвати заплановану поставку в Сирію російських оперативно-стратегічних ракет «Іскандер-Е», організувавши витік інформації про цю операцію, яка викликала так званий «ракетний скандал».

Також «МОССАД» проводить численні операції проти Ірану, маючи на меті загальмувати та зупинити іранську ядерну програму шляхом усунення іранських вчених-ядерників та створення перешкод до отримання Іраном ядерних технологій. Нещодавно, 1 травня 2018 року, прем'єр-міністр Ізраїлю Біньямін Нетаньяху оголосив, що секретній розвідці Ізраїлю вдалося роздобути «секретні документи» під назвою «Проект Амад», з яких можна

зробити висновок, що Іран не заморозив та продовжує свою ядерну програму. Таке викриття стало поштовхом для виходу США з угоди щодо ядерної програми Ірану і введення санкції проти Ірану.

Відповідно до своєї головної мети – боротьби з палестинським тероризмом – відомство «МОССАД» відповідальне за вибух палестинського порома «Аль-Аваз», який терористи мали намір використовувати для масової висадки бойовиків в Газі, знищення полковника армії Організації звільнення Палестини Мохаммеда Тамамі, розстріл заступника Арафата по терористичним операціям Абу Джихаду в його будинку в Тунісі, вбивство канадського винахідника Джеральда Булла, який створював наддалекобійні гармати для Саддама Хусейна тощо [56].

Однак, серед операцій «МОССАДу» є й ряд провальних, які призвели до міжнародних скандалів. Так у 1991 році співробітники відомства були заарештовані в Нікосії (столиця Кіпру) при установленні підслуховуючої апаратури в посольстві Ірану. У 1995 році резидент «МОССАДу» у Москві Реувен Дінель був затриманий при отриманні детальних космічних фотознімків арабських країн від колишніх співробітників Головного розвідувального управління. У лютому 1998 року співробітника «МОССАДу» Іцхака Бен-Талія заарештували в Швейцарії при спробі прослуховування іранського представництва в ООН [34]. У 2010 році Махмуд аль-Мабхуха, головний оперативник ХАМАСу, був убитий в готельному номері в Дубаї як наслідок операції, що приписується «МОССАДу», але ніколи не визнаної Ізраїлем. Справа привернула міжнародну увагу, тому що багато хто зі вбивць були зафіксовані на камеру та їх звинувачували у використанні підроблених паспортів. Фотографії та псевдоніми 26 підозрюваних були згодом поміщені в список найбільш розшукуваних Інтерполом [65].

Слід зазначити, що в умовах пандемії коронавірусу, всьому світу довелося переформатувати свою діяльність в якихось аспектах. «МОССАД»,

основною функцією якого є забезпечення національної безпеки, провів операцію з придбання та доставки в Ізраїль нової партії медичного обладнання підвищеного попиту в умовах пандемії: 30 апаратів штучної вентиляції легенів (ШВЛ), кілька мільйонів хірургічних масок, а також 25 тисяч протівірусних масок з особливою ступенем захисту – N95.

Також в Ізраїлі окремо існує відомство, що займається військовою розвідкою – АМАН (головне розвідувальне управління), яке підпорядковане начальнику генерального штабу Армії оборони Ізраїлю. Створена спецслужба була в 1950 році на основі Департаменту розвідки при Генеральному штабі ЦАХАЛ. До компетенції цієї структури входить ведення військово-стратегічної розвідки сухопутних сил, ВПС і флоту, радіоперехоплення, оцінка інформації, відповідальність і контроль над розробкою шифрів і кодувань (для ізраїльських спецслужб, а також для міністерства). На сьогодні, у штабі АМАНу працює 10 тисяч осіб [42].

Відомство АМАН має розгалужену внутрішню структуру: розвідка сухопутних військ та військова розвідка; підрозділ по збору інформації та розвідданих тощо. Відділення по збору інформації та розвідданих АМАНу відповідає за збір даних через сигнальну розвідку («SIGINT»), видову розвідку («IMINT»), агентурну розвідку («HUMINT») і відкриті джерела («OSINT»). Сигнальною інформацією займається окремий підрозділ 8200; агентурної розвідкою займається підрозділ 504.

Кожний підрозділ має свої методи розвідки. Підрозділ 8200 збирає інформацію через прослуховування телефонних систем в країнах Арабського світу. Підрозділу 9200 отримує дані через супутник або через розвідників-літаків в країнах Арабського світу, а також в ворожих до Ізраїлю країнах. Підрозділ 9200 також користується силами повітряної розвідки, через яку збирає інформацію стосовно цілей за допомогою фотографування їх безпілотними літаками. Підрозділ 504 займається збором інформації через

агентурні мережі і інформаторів в країнах Арабського світу та в тих державах, які підтримують терористів. Підрозділ Хатсав займається збором інформації через ЗМІ.

Слід зазначити, що повноваження, надані ізраїльським спецслужбам, не визначені ніякими спеціальними законами, однак з боку держави надходить величезна матеріальна підтримка: від міністерства фінансів, міністерства туризму, державної авіакомпанії «Ель АЛЬ», від державної компанії морського судноплавства; а також ізраїльським спецслужбам надають фінансову допомогу єврейські громади, неофіційні сіоністські об'єднання і організації.

Отже, необхідність формування політико-правових засад Ізраїлю боротьби з тероризмом існувала ще з часів утворення Ізраїлю як держави (1948 р.), та обумовлена конфліктогенним характером регіону. Ізраїль має досить широку нормативно-правову базу, розробка якої почалася у 1948 р., коли Тимчасова державна рада видала Указ «Про запобігання тероризму».

Забезпечення національної безпеки держави здійснюється згідно Указу «про Армію оборони Ізраїлю» з 1948 р.; Військової доктрини держави, яка містить сукупність офіційно прийнятих поглядів військово-політичного керівництва на загрози національній безпеці держави, характер можливої війни, способи і форми її ведення, військове будівництво і підготовку країни до війни, яка була розроблена у 1949 році, але модернізована у 2018 р., зараз триває реформування військової сфери; Основного Закону «Про збройні сили» від 31 березня 1976 р. та Закону «Про Службу загальної безпеки» 2002 року. Особливість законодавства Ізраїлю полягає у відсутності єдиної Конституції, її роль виконує звід «Основних законів».

Створення нових правових норм, спрямованих на посилення боротьби з тероризмом та модернізація політико-правової бази, обумовлено змінами

політичної обстановки в регіоні, появою нових загроз, удосконаленням методів терористичних актів.

На сучасному етапі протидія терористичним загрозам відбувається згідно закону від 15 червня 2016 року, який розширює ізраїльське кримінальне законодавство щодо підбурювання до тероризму та охоплює кібер-простір і передбачає суворе покарання за терористичну діяльність й поведінку, відповідну терористичним діям, та особам, які підтримують тероризм. Слід зауважити, що колективне покарання виступає стримуючим фактором з одного боку, але й з іншого – загострює протиборство палестинців з ізраїльтянами, які через дії своїх родичів лишаються свого житла та майна.

Удосконалення силових методів боротьби ґрунтується на базі Указу «про руйнування житла терористів» від 2015 р. Також слід зазначити, що у січні 2018 року Кнесет Ізраїлю затвердив в попередньому читанні Закон «Про смертну кару терористів», який не має однозначної оцінки у суспільстві.

Забезпечення національної безпеки Ізраїлю здійснюється через систему державних органів та служб, секретні відомства й збройні сили.

Найпершою єврейською спецслужбою була «Шай», яка виконувала наступні завдання: збір інформації в Палестині і за її межами, агентурне проникнення в британські органи влади, нагляд за єврейськими громадами та контррозвідка. А з 1948 р. почалася реорганізація та вироблення нової структури забезпечення національної безпеки.

Слід зазначити, що значну роль серед державних органів з протидії тероризму посідають: Комітет керівників служб – «Вараш»; Міністерство закордонних справ, до складу якого входить Центр досліджень і політичного планування («Махмата»); Міністерство внутрішніх справ Ізраїлю; Міжміністерський комітет з протидії ісламському екстремізму; Національна поліція; збройні сили Ізраїлю.

У структурі національної Поліції Ізраїлю значну роль грає особливий відділ спеціальних розслідувань і завдань – МАТАМ (проводить розслідування, затримання у справах про державну безпеку, бореться з організованою злочинністю і контрабандою наркотиків, займається збором інформації про палестинські терористичні угруповання тощо), та спеціальний Штаб по боротьбі з терором – «Лутара» (збір інформації для розвідок і МЗС держави).

Також існує добровольча організація – Дружина («Мішмар Езрахі»), діяльність якої зосереджена на запобіганні терористичній діяльності та правопорушень за допомогою піших і автомобільних патрулів, установки КПП і охорони заходів, навчальних закладів та громадського транспорту.

Іншим органом, який займається боротьбою з тероризмом є Армія оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ). У структурі ЦАХАЛ в цьому напрямку функціонують: повітрянодесантна частина «цанхан», спецпідрозділ «Дувдеван», прикордонні війська Ізраїлю – Магав, які діють за системою «жандармерії». У свою чергу, Магав складається з спецпідрозділу ЯМАМ – основний антитерористичний підрозділ поліції Ізраїлю, та підрозділу ЯМАС, бійці якого – це євреї, які зливаються з арабами.

Внутрішньою безпекою в Ізраїлі займається ШАБАК. Відомство створено внаслідок розформування розвідслужби Хагани (єврейської нелегальної армії, що діяла до державотворення) у 1948 р. ШАБАК складається з трьох департаментів: департаменту по арабських справах, який займається протидією арабському терору в Ізраїлі; департаменту по неарабських справах, який займається проникненням в резидентури іноземних розвідок і дипломатичних місій неарабських країн в Ізраїлі; департаменту охорони і безпеки, функцією якого є охорона уряду Ізраїлю, посольств, важливих підприємств, літаків ізраїльської авіакомпанії тощо.

Особливістю засобів ШАБАКУ є використання арабських агентів – «маштапім» (добровольці, або завербовані).

Зовнішньою безпекою займається розвідувальне відомство «МОССАД». Ця організація виникла з моменту створення незалежної держави Ізраїль і протягом історії існування перетворилася на одну з найефективніших розвідувальних агенцій світу. «МОССАД» також використовує міжнародну мережу добровільних помічників, що сприяють агентам «МОССАД» своїм майном (наприклад, власним транспортом тощо) і громадськими зв'язками. Їх називають «сайаніми». Такими помічниками можуть бути тільки чистокровні євреї. Проте, не дивлячись на ефективність «МОССАДу» у боротьбі з міжнародним тероризмом по всьому світу, методи його діяльності стають об'єктом критики через надмірну жорстокість.

Військовою розвідкою в державі Ізраїль займається відомство АМАН (головне розвідувальне управління), яке створено у 1950 році. Збором даних займаються окремі підрозділи, залежно від виду розвідданих, та підрозділи користуються різними методами збору інформації.

РОЗДІЛ 3.

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМІВ З ПРОТИДІЇ ТЕРОРИСТИЧНИМ ЗАГРОЗАМ ДЕРЖАВИ ІЗРАЇЛЬ

Євреї потерпають від радикальних ксенофобських дій починаючи з періоду еллінізації Близького Сходу – з античних часів, приблизно III-II століть до н. е. Навіть деякі дослідники розглядають конфлікти між іудеями і стародавніми народами як предтечу сучасного антисемітизму. У I ст. н.е. в римській Іудеї з'явилася перша з відомих нам терористичних організацій національно-релігійного спрямування – «сікарії». Серед актів тероризму «сікаріїв» можна виділити: знищення будинку першосвященника Ананії, знищення палаци представників династії Іродів, спалення зерносковищ, виведення з ладу системи водопостачання в Єрусалимі тощо [62].

Враховуючи даний історичний фактор, головною метою Ізраїлю з моменту виникнення як держави стало забезпечення національної безпеки, тому саме боротьба з тероризмом виступає ключовим елементом політики.

Безсумнівно велика концентрація терористичних організацій характерна для Близького Сходу, який вже протягом багатьох десятиліть залишається найбільш конфліктогенним регіоном світу. Ці терористичні групи все активніше беруть участь як в терорі, так і в міжнародній дипломатії, підтримуючи міжнародні відносини з державами і в рамках міжнародних організацій. З часом методи терористів модернізуються, використовуючи нові види озброєння. Так, територія Ізраїлю знаходиться під постійною загрозою ракетного обстрілу з боку Південного Лівану, а з 2005 року до цього додалася загроза ракетного обстрілу з боку Сектора Газа. Така ситуація склалася після виведення ізраїльських військ з названих територій і демонтажу єврейських поселень, які розміщувалися там. На зміну їм в Південному Лівані прийшла

терористична організація «Хезболла», а в Секторі Газа терористична організація ХАМАС.

Серед головних загроз регіональної безпеки Близького Сходу та, зокрема національної безпеки Ізраїлю, виділяють наступні: Ісламський Рух Ізраїлю, створений у 1971 р. (має 2 крила – Південне та Північне, останнє є забороненим на території Ізраїлю з 2015 року); Палестинський ісламський джихад – палестинська воєнізована ісламістська організація, що ставить собі за мету створення незалежної Палестинської ісламської держави і знищення Ізраїлю шляхом ведення джихаду (функціонує з 1987 р.); «Хезболла» – політична партія та воєнізоване угруповання ліванських шіїтів, які борються за створення ісламської держави за зразком Іранської республіки з 1982 р.; палестинсько-ісламістський рух ХАМАС (утворений у 1987 р.), що контролює Сектор Газа та визнаний Ізраїлем й низкою країн як «терористична організація»; «Аль-Каїда» – міжнародна терористична організація вахабітського напрямку з автономними осередками, які діють в 50 країнах світу; коаліція сирійських антиурядових збройних угруповань ісламістського спрямування Джейш аль-Іслам (Армія ісламу, діє з 2013 р.); «Ісламська Держава» [8].

Значним викликом для існування Ізраїлю як держави стала діяльність Організації Визволення Палестини, яка була заснована у 1964 р. Її мета була закладена у Палестинській Хартії, та полягала у знищенні Ізраїлю та визволенні Палестини збройним шляхом [30]. Отож, з кінця 80-х р. ХХ століття проти Ізраїлю ОВП веде інтифаду – збройна боротьба палестинських арабів Західного берегу ріки Йордан та сектору Гази з метою знищення Ізраїльської держави та звільнення території Палестини, яку поділяють на 3 етапи: перший – з 1987 р. по 1993 р., з 2000 р. по 2005 р., та сучасний етап – з 2017 р. Також слід висвітлити те, що до складу ОВП входять інші палестинські організації/угруповання: «Палестинський рух національного

визволення» (ФАТХ) офіційно створений 1965 р., є воєнізованою організацією та політичною партією Палестинської автономії; «Народний фронт звільнення Палестини» – ліворадикальна марксистська воєнізована терористична організація, заснована у 1967 р., яка виступає за створення незалежної Палестинської держави, є другою найбільш активною та радикальною організацією після ФАТХ; «Демократичний фронт звільнення Палестини» – палестинська марксистсько-ленінська політична й військова організація, мета якої полягає в досягненні національної незалежності палестинських арабів шляхом масової революції; «Палестинська народна партія», «Палестинський фронт звільнення» або «Фронт визволення Палестини – Абу Аббас», який був утворений в 1977 р. відколовшись від угруповання НФЗП; радикальні терористичні організації «Ас-Саїк», «Чорний вересень» тощо.

Зазначимо, що у 1988 році ОВП відмовилася від терористичних методів, а в 1993 році між нею та Ізраїлем були підписані мирні Угоди в Осло з метою врегулювання палестинсько-ізраїльського протистояння. На сьогодні ОВП не має статусу терористичної організації. Вона визнана «єдиним законним представником палестинського народу», має широке коло дипломатичних зносин, і з 1974 р. має статус спостерігача в ООН [63].

Слід зазначити, що на сучасному етапі відносини між Ізраїльською державою та ОВП є напруженими. Так, з жовтня 2018 року відбулася ескалація палестинсько-ізраїльських відносин: Центральна рада Палестини оголосила про призупинення визнання держави Ізраїль та співпрацю в економічній та безпековій сферах, поки Ізраїль не визнає державу Палестина [80].

Наступною загрозою, якій вдало протистоятиме Ізраїль, слід назвати палестинську воєнізовану організацію ісламізму – «Палестинський Ісламський джихад», яка має на меті створення незалежної Палестинської

Ісламської держави і знищення Ізраїлю шляхом ведення джихаду. Вона була заснована в кінці 1970-х палестинцями з сунітського руху «Братимусульмани», на чолі з Фатхі Шакакі і шейхом Абд аль-Азіз Аудом. Її визнають терористичною організацією в США, Європейському союзі, Великобританії, Японії, Канаді, Австралії та Ізраїлі. Дана організація почала використовувати терористів-смертників та підриви транспортних засобів з середині 1990х р. Однак, діяльність «Палестинського ісламського джихаду» не обмежується територією Ізраїлю, членами цієї організації здійснюються також теракти на території Лівану, Йорданії та інших країн Близького Сходу. У відповідь на терористичні акти «Палестинського ісламського джихаду», у жовтні 2004 ізраїльський військовий вертоліт вбив військового начальника цієї організації Башира аль-Даббаші, що знаходився в своїй машині в Секторі Газа. «Палестинський ісламський джихад» виступив з повідомленням про неминучу помсту і попередила, що її озброєний підрозділ Бригада аль-Кадс «завдасть сіоністській спільноті більш потужного удару у відповідь» [33].

Також нещодавно, у травні 2019 р., Ізраїль намагався знищити командира військового крила угруповання «Ісламський джихад» на півночі сектора, але той залишився живий. «Ісламський джихад» заявив, що «якщо Ізраїль продовжить агресію, на нього чекають сюрпризи». Зазначимо, що ескалація на півдні Ізраїлю, яка в будь-який момент може поширитися і на центр країни, відбувалася на тлі підготовки до проведення конкурсу «Євробачення» в Тель-Авіві у 2019 р. «Палестинський Ісламський джихад» випустив заяву, в якій попередив, що збільшить радіус обстрілу і не дозволить Ізраїлю провести у себе європейський конкурс: «Ми не дамо Ізраїлю провести «Євробачення», яке підживляє палестинську ідею. Ми попереджаємо ізраїльське керівництво, що воно може не мріяти про спокій на шкоду палестинському народу» [32].

Іншою загрозою біля кордонів Ізраїлю виступає воєнізована ліванська шіїтська організація та політична партія Хезболла, заснована у 1982 р. для захисту Лівану, та боротьби з Ізраїлем на південних територіях Лівану. Хезболла в 1985 р. представила маніфест, згідно з яким своїми основними цілями оголосила: видворення будь-яких колоніальних установ з Лівану, «залучення фалангістів до відповіді за їхні злочини, і встановлення в країні ісламського режиму. Відповідно до резолюції Ради Безпеки ООН, після виведення ізраїльських військ в травні 2000 року контроль над південним Ліваном повинна була взяти ліванська армія, але цей контроль перейшов до руху Хезболла, який, в свою чергу, створив вздовж кордону з Ізраїлем потужну мережу оборонних укріплень. Хасан Насралла – генеральний секретар партії та очільник руху з 1992 р, виступаючи в Бейруті 2006 року, заявив: «У зоні ураження наших ракет знаходиться весь ізраїльський північ. Всі порти, всі військові бази, всі промислові підприємства та інші об'єкти, розташовані в даному районі. Наші сили мають в даний час понад 12 тисяч ракет...» [50]. Він не визнає існування Ізраїлю як держави. «Хезболла» визнана терористичною організацією Канадою, США, Ізраїлем, Єгиптом, Лігою арабських держав, країнами Перської затоки, а також частково в ЄС, Австралії і Великобританії. Хезболлу підтримують Іран та Сирія. Росія та КНР вважають її легітимною суспільно-політичною організацією.

Згідно зі звітом служби безпеки Ізраїлю ШАБАК за 2004 рік «Хезболла» діє за такими основними напрямками на ізраїльській території [45]:

- впровадження іноземних громадян або власників іноземних документів для підготовки та проведення терористичних актів;
- допомога арабським терористам Іудеї і Самарії в організації інфраструктури терору;
- контрабанда зброї і вибухових речовин на територію Ізраїлю;
- фінансування палестинських терористичних організацій.

На офіційному сайті організації є окремий розділ «сіоністський тероризм», присвячений діям Ізраїлю проти Хезболли.

На сьогодні збройної ескалації відносин між Ізраїлем та Хезболлою немає, але Хезболла використовує невідкриті терористичні методи – займається вербовкою ізраїльського населення. Так, влітку 2020 року Служба безпеки Ізраїлю опублікувала звіт, в якому викрила вербувальників, розслідуючи їх контакти з 2012 року [68].

Також в липні 2020 року з'явилася інформація, що членам «Хезболли» вдалося проникнути в систему вербування агентів ізраїльських спецслужб, виявити методи, використовувані ізраїльтянами, і виявити вразливості цієї системи. Головною метою операції було вербування подвійних агентів з тим, щоб забезпечувати ізраїльтян невірної інформації про потенційні цілі для ізраїльських ударів і можливих мішенях. Так, за словами ізраїльського експерта «Абу Алі», який спеціалізується на близькосхідній тематиці, зазначає, що палестинські бойовики використовують «Аль-Майядін» для дезінформації та імітації успіхів. Вони вважають за краще, щоб про їх реальні досягнення розповідали більш авторитетні ЗМІ, такі як телеканал «Аль-Джазіра» [1].

Однією з постійних загроз, якій Ізраїльській державі доводиться протистояти – палестинсько-ісламістський рух ХАМАС (утворений у 1987 р.), що контролює Сектор Газа з 2007 р. та визнаний Ізраїлем й низкою країн як «терористична організація». Засновником і духовним лідером угруповання став шейх Ахмед Ясин. У 1992 році в структурі ХАМАС було виділено військове крило – бригада «Ізз ад-Дін аль-Кассам». Мета ХАМАСу полягає в знищенні держави Ізраїль та світської палестинської держави і проголошення на їх території ісламської республіки. Новим етапом розвитку ХАМАС стали вибори до парламенту Палестинської національної автономії (ПНА) у 2006 р.

Угруповання отримало 74 місця в парламенті з 132, таким чином Сектор Газа перейшов повністю під контроль ХАМАСу.

Ізраїль задля забезпечення своєї національної безпеки та з метою боротьби з терористичними атаками ХАМАСу та руйнування військової їх структури здійснює бойові операції. Так, з 30 вересня по 15 жовтня 2004 року Ізраїль проводив військову операцію «Дні покаяння» у відповідь на ракетний обстріл міста Сдерот, в ході яких було вбито 2 дітей і 23 людини отримали поранення. Внаслідок операції, втрати палестинської сторони, за різними даними, склали від 104 до 133 осіб. Наступною операцією стало проведення з 28 червня по 7 листопада 2006 року Ізраїль військових операцій «Літні дощі» та «Осінні хмари», метою яких було зведення до мінімуму загрози ракетного обстрілу, знищення або арешт терористів, демонтаж інфраструктури бойовиків та перекриття каналів контрабанди зброї. У 2008 році Ізраїль провів операцію «Жарка зима» для знищення ракетних установок ХАМАСу. А 8 липня 2014 року Армія оборони Ізраїлю оголосила про початок операції «Рубіж оборони» в Секторі Газа. З повітря і з моря були нанесені удари по 50 цілях у Секторі Газа, велика частина з яких – пускові установки для ракет. Зазначимо, що поштовхом для проведення всіх вищезгаданих операцій були терористичні акти, які напередодні здійснювали бойовики ХАМАСу проти ізраїльтян [5].

Зазначимо те, що останнім часом відбулася активізація діяльності терористичних організації проти Ізраїлю. Така тенденція обумовлена кількома факторами, серед яких слід наголосити на визнанні США Голанських висот територією Ізраїлю у 2019 р. (сирійські Голани у 1967 р. були захоплені Ізраїльською державою під час «Шестиденної війни») та у 2017 р. офіційному визнанні міста Єрусалим столицею Ізраїлю, з перенесенням туди дипломатичних установ (питання статусу Єрусалиму – одне з головних

в палестино-ізраїльському конфлікті, палестинська адміністрація наголошує на приналежності Східного Єрусалиму до палестинської території).

Отож, керівництво ХАМАСу 7 грудня 2017 р. оголосило про початок третьої інтифади через визнання президентом США Дональдом Трампом Єрусалиму столицею Ізраїлю. Бойовики ХАМАСу постійно здійснюють терористичні акти проти ізраїльтян. У свою чергу, Ізраїль дотримується традиційної тактики, яка зводиться до негайного удару по ХАМАСу у відповідь на ракету або напад на євреїв.

У 2018 році ХАМАС став організатором «Великого маршу повернення» – кампанії масових антиізраїльських виступів палестинців на кордоні Сектора Газа з Ізраїлем, в фінансування організації яких коштує близько 10 млн доларів. Головною метою кампанії стало привернення уваги світової спільноти до проблеми палестинців і необхідності набуття ними законного права на повернення в свої будинки, які тепер перебувають під контролем Ізраїлю. За підтримку, надану палестинцям в ході Маршу, ХАМАС офіційно подякував Ірану [49].

Також зазначимо, що в травні 2019 р. відбулася ескалація ситуації між Ізраїлем та ХАМАСом. Так, 4 травня 2019 р. ХАМАС здійснив ракетний обстріл південно-західної території Ізраїлю, на що Ізраїль відповіла швидко – було ліквідовано близько 300 військових цілей ХАМАСу в Секторі Газа та внаслідок чого, загинув один з лідерів підконтрольного ХАМАСу угруповання «Бригади Іззеддіна аль-Кассама» – Ахмед Хударі.

Загальна кількість прикордонних інцидентів за рік «Маршу повернення» склало 2199, в тому числі: 1 233 запуску ракетно-мінометних мін, 18 випадків стрілянини з сектора Гази, 94 інциденти з саморобними вибуховими пристроями (були кинуті через бар'єр безпеки), 600 інцидентів з коктейлем Молотова, 152 випадки підпалу / горіння автомобільних покришок / кидання різних предметів [68].

У листопаді 2018 року спостерігалось найбільше зростання числа ракетних запусків з території Гази – 460 підтверджених інцидентів. Хоча більше 100 з них були перехоплені системою ПРО ЦАХАЛу «Залізний купол», ракетний обстріл призвів до людських жертв: 1 ізраїльтянин був убитий, 3 людини отримали важкі поранення, 123 отримали поранення легкого і середнього ступеня тяжкості [68].

Влітку 2020 р. знову відбулася ескалація відносин між ХАМАСом та ізраїльтянами. Терористи почали використовувати повітряних куль з прив'язаними до них запальними капсулами і саморобними вибуховими пристроями. У свою чергу, Ізраїль швидко відповідає, завдаючи удари по об'єктах терористичної організації в секторі Газа.

Зазначені події свідчать про посилення позиції Ізраїлю на міжнародній арені, що, в свою чергу, й стало передумовою активізації терористичною діяльності проти Ізраїльської держави.

Терористичні методи постійно модернізуються, з'являються нові тактики, до яких Ізраїлю завжди доводиться пристосовуватися. Наприклад, ХАМАС використовує прикріплення вогненних бомб до повітряних зміїв, повітряних кульок і т.п., запускає їх через кордон, здійснюючи підпал лісів і сільськогосподарських земель. У свою чергу, ізраїльські військові використовують безпілотники для збивання або знищення повітряних зміїв і продовжують повітряну кампанію зі знищення виробників боєприпасів ХАМАСу. Крім практичних методів боротьби з терористичними нападами з боку ХАМАСу, Ізраїль використовує й політичну арену для протистояння терористам. Так, Ізраїль закликав Раду Безпеки ООН визнати палестинський рух ХАМАС терористичним. Як заявив постійний представник Ізраїлю в ООН Дані Данон: «Рада Безпеки ООН має засудити ХАМАС і його терор проти Ізраїлю і беззастережно визнати ХАМАС терористичною організацією...таке рішення обґрунтоване 12 тисячами мінометів і ракет, запущених

палестинцями по Ізраїлю». Данон також зазначив, що Ізраїль продовжить захищати свою територію: «якщо ці теракти тривають, то лідери ХАМАС на собі відчують міць Армії оборони Ізраїлю і будуть поховані в тунелях сектора Газа» [13].

Значну увагу відносно нещодавно, з 2011 року, почали приділяти в публікаціях світових ЗМІ терористичній організації сунітського толку – «Ісламській державі» (ІД, до 2014 р. «Ісламська держава Іраку і Леванту»), яка веде бойові дії проти урядових військ на території Сирії (частково контролюючи її північно-східні території) і Іраку (частково контролюючи територію «сунітського трикутника»). 29 червня 2014 року ІД проголосила себе всесвітнім халіфатом з шариатською формою правління і штаб-квартирою в сирійському місті Хаджин [73]. Діяльність цього угруповання спрямована, перш за все, на повалення режиму президента Сирії Башара аль-Асада та розширення свого халіфату на прилеглі території, а згодом й на весь світ. «Ісламська держава» періодично здійснює напади на об'єкти нафтовидобувного сектора в Іраку та Сирії, займається продажем енергетичних ресурсів, зброї, контрабандою, викраденнями тощо. За межами Іраку і Сирії, ІД має підконтрольну територію в Синаї, Афганістані, і Лівії, та має представництво в Марокко, Лівані, Йорданії, Туреччині, Ізраїлі і Палестині, але не має офіційних філій в цих країнах [77].

У вересні 2014 р. на саміті НАТО в Уельсі була створена антитерористична коаліція на чолі зі Сполученими Штатами Америки, метою якої є боротьба з «Ісламською державою». Дії міжнародної коаліції здійснюються без санкції Ради безпеки ООН. Не дивлячись на значні успіхи антитерористичної коаліції в боротьбі з цією організацією, на сьогодні ІД залишається потужною деструктивною силою. «Ісламська держава» визнана як терористична організація низкою країн і деякими міжнародними організаціями, зокрема США, Росією, Великобританією, Австралією,

Канадою, Саудівською Аравією, Туреччиною, Лігою арабських держав тощо. Зауважимо, що 4 вересня 2014 року діяльність «Ісламської держави» була заборонена на території Ізраїлю, та до 25 жовтня 2015 року ІД не була включена в список терористичних організацій [11]. Слід зазначити, що ізраїльські сили з періодичністю здійснюють авіаційні удари по урядовим сирійським військам та територіям, де розташовані об'єкти «Ісламської держави». Також від 2015 року існують російсько-ізраїльські домовленості з запобігання інцидентів між Збройними силами сторін на сирійському напрямі.

На своєму безпосередньому кордоні Ізраїль стикається з двома філіями ІД: «Віляят Синай» (Синайська провінція) на єгипетському півострові і «бригада мучеників Ярмук» на сирійській стороні Голанських висот [71]. Однак «Ісламська держава» не проводить активної терористичної діяльності проти Ізраїлю, обмежуються лише терористичними актами джихадистів-одинаків. В джерелах ІД це пояснюється тим, що атаки проти єврейської держави не є першочерговим завданням для організації [48].

Але роль Ізраїлю у боротьбі з ІД оцінюється як неоднозначна. Існують версії щодо створення «Ісламської держави» при підтримці Ізраїлю, про фінансову допомогу ІД з її боку, та безпосередню вигоду існування «Ісламської держави» для Ізраїлю. Дана позиція обумовлюється геополітичним положенням Ізраїлю, існуванням загроз національній безпеці з боку сусідніх арабських країн та регіональних терористичних угруповань, які, в умовах існування ІД, змушені зосереджувати свою увагу перш за все на забезпеченні безпеки, виробленні механізмів боротьби з терористичною діяльністю «Ісламської держави».

Також підбурюванням до існування та розповсюдження цієї версії слід вважати висловлення керівника ізраїльської військової розвідки Герцена Халеві на щорічній конференції ізраїльського дослідного «Центру Герцлії» у 2016 році. Він заявив, що держава Ізраїль не зацікавлена в перемозі Башара

Асада. «Ізраїль не бажає, щоб ситуація в Сирії призвела до поразки ІД... вихід суперсил з регіону, залишення Ізраїлю один на один з Хезбаллою та Іраном втягне країну в важку ситуацію. Тому, щоб не опинитися в такому становищі ми змушені вживати відповідні заходи» [48]. Також, у січні 2016 року, колишній міністр оборони Ізраїлю Моше Яалон відверто сказав, що вважає за краще бачити в Сирії терористів, а не іранців. «У Сирії, якщо мова йде про вибір між Іраном і «Ісламською державою», я виберу «Ісламську державу». У них немає тих можливостей, якими володіє Іран» [3].

Взагалі система забезпечення внутрішньої безпеки являє собою сукупність організованих інститутів та механізмів, діяльність яких спрямована на досягнення єдиної мети, що полягає в своєчасному усуненні загроз і забезпечення повноцінного функціонування органів державної влади і громадських інститутів.

Одним з факторів існування та функціонування держави Ізраїль є розробка та використання системи протиракетної оборони (ПРО). Ізраїльська система ПРО розроблялася в умовах гострої необхідності в захисті мирного населення і військових об'єктів країни від постійного ракетного обстрілу з боку терористичних організацій та угруповань. Система ПРО Ізраїлю вважається найефективнішою в світі. Досвідом Ізраїлю в цій області цікавляться багато країн, зокрема США, Індія, Південна Корея, Японія, держави ЄС. На сьогоднішній день в Ізраїлі діє багаторівнева система ПРО. Першою системою комплексу ПРО є «Залізний Луч» (Iron Beam), прийнятий на озброєння у 2015 р. Система використовує промінь потужного лазера в якості вражаючого фактору та призначена для знищення артилерійських снарядів, артилерійських мін і ракет ближнього радіусу дії (до 7 км) [82].

Другим рівнем протиракетної оборони є тактична ПРО «Залізний купол» (Iron Dome, розробка розпочалася у 2005 р.). Система призначена для перехоплення некерованих тактичних ракет на дальності від 4 до 70 км.

Система була розгорнута в 2011 р. під м. Ашкелон і м. Беер-Шевою для захисту від ракет з території, яка контролюється «ХАМАСом». В ході обстрілів території Ізраїлю з сектора Газа в квітні 2011 року за допомогою системи були збиті 8 ракет «Град» з 8 [4]. Це стало демонстрацією успіху системи як методу забезпечення національної безпеки. Загалом, за час своєї роботи система продемонструвала ефективність на рівні 85%. В даному випадку ефективність системи вимірюється кількістю збитих ракет від загального числа тих, що можуть потрапити в населені пункти. Особливістю системи є те, що вона ігнорує ракети, що летять у напрямку до відкритої місцевості.

Третій – система ПРО «Праща Давида» (David's Sling, прийнята на озброєння у 2017 р.) для перехоплення ракет малої і середньої дальності, радіус дії яких – 40-300 км. Успішні випробування системи були проведені в листопаді 2012 р., коли були перехоплені кілька ракет, та в листопаді 2013 р., коли боєголовка перехоплювача успішно знищила балістичну ракету-мішень [55]. Зазначимо, що дана система з 2018 р. активно використовується в бойових умовах.

Найвищим рівнем системи ПРО Ізраїлю являється система «Стріла» (Arrow, розробки почалися в 1986 р., у 2000 р. була прийнята на озброєння, але оновлена у 2017 р.) для ураження балістичних ракет і ракет великої дальності до 3000 км (зокрема міжконтинентальних балістичних ракет) і призначена служити в якості протисупутникової зброї [23]. Спочатку головною загрозою, проти якої було спрямовано створення «Стріли», були радянські ракети «Скад», що стояли на озброєнні Іраку, а на сьогодні це іранські ракети «Шахаб-3» і «Садж».

Взагалі Ізраїль розробляє і впроваджує різні стратегічні і тактичні методики, комплекси заходів, здатних запобігти вчиненню найнебезпечніших для країни злочинів. В процесі їх роботи поступово вводяться в дію нові

сучасні технології, за допомогою яких успішно протистоять тероризму і екстремізму. Ізраїль використовує сучасні новітні технології, кібер-простір для контролю потенційних терористів, відстеження їх руху, як в соціальних мережах, так і за їх межами, для отримання секретної інформації. В даному контексті, ізраїльський підхід дуже ясний: захист життя важливіше, ніж захист конфіденційності і умов використання певних технологій.

Слід зазначити, що в арсеналі практичних методів з протидії тероризму в Ізраїлі є використання комп'ютерних вірусів (іншими словами, Ізраїль задля боротьби з тероризмом та забезпечення своєї національної безпеки активно використовує кібер-тероризм). Так, відносно нещодавно розпалився скандал щодо вірусу «Flame», який збирав інформацію з комп'ютерів в регіоні Близького Сходу. Головною ціллю створення цього вірусу було спостереження за ядерною програмою Ірану. «Flame» таємно збирав інформацію про іранські комп'ютерні мережі та надсилав розвіддані Ізраїлю та США. Зазначимо, перші сліди активності вірусу припадають на серпень 2010 року. З тих пір жертвами вірусу-шпигуна стали понад 600 об'єктів в Ірані, Судані, Сирії, Лівані, Саудівській Аравії та Єгипті. Нападу піддалися комп'ютери приватних осіб, компаній, освітніх та урядових установ [70].

Важливим компонентом боротьби Ізраїлю з тероризмом є його психологія, стійкість і здатність протистояти тому, що було однією з характеристик цієї держави з самого його виникнення: постійні напади на мирних жителів на вулицях, в громадських структурах, кафе, автобусах тощо. Громадські організації, добровільні союзи і об'єднання теж беруть активну участь у забезпеченні безпеки Ізраїлю, проте в систему органів національної безпеки вони не входять, а своїми діями лише сприяють підвищенню правової свідомості громадян.

Взагалі держава Ізраїль користується різноманітними та ефективними засобами протидії терористичним загрозам.

Одним із таких, безсумнівно, є силовий метод покарання. Ізраїльська влада бореться з тероризмом шляхом руйнування житла терористів. Дана практика застосовується протягом інтифад. Так, під час першої інтифади з 1987 по 1991 рік було зруйновано 433 будинки бойовиків, а до 277 будинків був закритий доступ. З придушенням інтифади, застосування цієї практики було призупинено. Відновлення практики руйнування будинків відбулося в період другої інтифади з 2000 р. по 2005 р. Знов почали застосовувати цей метод боротьби у відповідь на хвилю терактів, скоєних у 2008 році арабськими жителями Східного Єрусалиму [58].

Слід зазначити, що на сучасному етапі також практикується руйнування будинків терориста згідно Указу «про руйнування житла терористів» від 2015 р. Це відбувається без рішення суду, після ідентифікації терориста. Так, у 2016 р. було зруйноване житло Біляла Абу-Заїда, пособника терористів, які вбили біля Шхемських воріт в Старому Місті бійця прикордонної служби [20]. Також нещодавно влітку 2020 р. в селі Руджіб (близько Шхема) зруйнували будинок Халіля Дуїката, який убив в Петах-Тіква 39-річного рабина Шая Охайон. Операція була проведена бійцями територіальної бригади «Шомрон».

Військові і співробітники загальної служби безпеки (ШАБАК) також обшукали будинок, були конфісковані документи, які можуть допомогти в розслідуванні. Допитані родичі вбивці. Такий метод протидії тероризму викликає неоднозначну реакцію в політичних колах Ізраїлю та серед суспільства. Думки з приводу знесення будинків терориста і його сім'ї десятиліттями залишаються розділеними на «за» і «проти». Останні вважають подібну практику грубим поліцейським і силовий заходом, який лише сприяє посиленню і загостренню ситуації.

Також серед методів боротьби с тероризмом в Ізраїлі використовують майнові й немайнові важелі тиску: конфіскація майна на користь держави чи

сім'ї загиблого ізраїльтянина, родину терориста позбавляють громадянства і видворяють з країни тощо [19]. За словами Сергія Гончарука, співробітника служби безпеки Ізраїлю: «З початком ось цієї хвили терору ізраїльтяни принципово не відвідують жодного арабського магазину і ресторану. До цього практично весь арабський бізнес будувався на ізраїльтянах. Зараз араби-власники бізнесу криком кричать. У них сильні збитки. Ізраїльтяни нічого у них не купують» [19].

Отже, боротьба з тероризмом протягом всієї історії існування Ізраїлю є одним з центральних питань внутрішньої та зовнішньої політики держави. Ізраїль протистоїть значної кількості терористичних угруповань, як регіональних, так і міжнародних, і їх можна поділити на палестинські та арабські, які виступають загрозами існуванню Ізраїлю, а саме: Організація Визволення Палестини, до складу якої входять інші палестинські терористичні угруповання; палестинська воєнізована організація ісламізму – «Палестинський ісламський джихад»; воєнізована ліванська шіїтська організація та політична партія Хезболла; палестинсько-ісламістський рух ХАМАС. Ще однією загрозою національній безпеці Ізраїлю є «Ісламська держава». Але ІД не здійснює відкритих терористичних нападів на ізраїльську державу, в свою чергу і позицію Ізраїлю по відношенню до «Ісламської держави» можна охарактеризувати як стриману та прагматичну.

Також зазначимо, що міжнародні події, зокрема офіційне визнання міста Єрусалим столицею Ізраїлю з боку США у 2017 р., з перенесенням туди дипломатичних установ та визнання Голанських висот територією Ізраїлю у 2019 р. призвели до ескалації палестино-ізраїльських відносин та активізації терористичної діяльності проти держави Ізраїль.

Методи терористів з часом модернізуються, а тому Ізраїлю потрібно відповідати на ці виклики розробкою нових інструментів з протидії терористичним атакам, оновлюючи свою озброєння та оснащення.

Так, одним з головних факторів існування держави Ізраїлю є розробка та використання системи протиракетної оборони (ПРО). Ізраїльська система ПРО вважається найефективнішою у світі, та викликає інтерес з боку великих країн, зокрема США, Індії, Південної Кореї, Японії, країн ЄС. Ізраїль використовує багаторівневий комплекс ПРО, який складається з системи ПРО «Залізний Луч», яка призначена для знищення артилерійських снарядів, артилерійських мін і ракет ближнього радіусу дії до 7 км; тактичної ПРО «Залізний купол», призначеної для перехоплення некерованих тактичних ракет на дальності від 4 до 70 км; системи ПРО «Праця Давида» для перехоплення ракет малої і середньої дальності, радіус дії яких – 40-300 км, та системи «Стріла» для ураження балістичних ракет і ракет великої дальності до 3000 км (зокрема міжконтинентальних балістичних ракет) і призначена служити в якості протисупутникової зброї.

Крім того, в Ізраїлі створено широку мережу механізмів, що застосовують досить жорсткі методи протидії терористичним загрозам, використовуючи активні дії, точні удари, суворі покарання, новітні технології та агентів по всьому світу та безпосередньо в державі Ізраїль.

Взагалі держава Ізраїль користується різноманітними та ефективними засобами протидії терористичним загрозам, охоплюючи кібер-простір з метою контролю потенційних терористів, відстеження їх руху, як в соціальних мережах, так і за їх межами, для отримання секретної інформації. Також Ізраїль практикує використання комп'ютерних вірусів. Наприклад, вірус «Flame», який збирав інформацію з комп'ютерів в регіоні Близького Сходу, таким чином велося спостереження за ядерною програмою Ірану.

Слід зазначити, що Ізраїль використовує силові, майнові й немайнові методи з протидії тероризму. Ізраїльська влада бореться з тероризмом шляхом руйнування домівок терористів згідно Указу «Про руйнування житла терористів» від 2015 р., який не має однозначної оцінки у суспільстві.

Особливістю антитерористичної політики Ізраїлю є те, що терорист, який зазіхнув на державу або його громадян, повинен понести за це відповідальність, де б він не знаходився.

ВИСНОВКИ

В нашій роботі було комплексно досліджено антитерористичну політику Ізраїлю на сучасному етапі, її особливості та загрози. Основні наукові і практичні результати дослідження полягають у наступному:

1. При проведенні аналізу категоріально-понятійного апарату, були виявлені різні підходи до розуміння безпеки, зокрема в умовах глобалізації. Єдиного розуміння «безпеки» не має, таким чином існує декілька концепцій згідно з якими розглядається міжнародна безпека, а саме: колективна, загальна та коопераційна моделі. Концепція колективної безпеки в своїх основі має збереження балансу сил, взаємне військово стримування, тобто фокусує увагу на військово-стратегічних проблемах. В основі концепції загальної безпеки лежить військово-політичні альянси та глобальні організації (ООН). Коопераційна модель передбачає зниження ролі воєнної сили як політичного інструменту та посилення можливості співробітництва між державами. Саме ця концепція зосереджена на превентивних заходах.

Також виявлено, що універсальною загрозою для всіх видів безпеки є саме тероризм. Порівнявши підходи до розуміння терміну «тероризм», ми вирішили використовувати наступне трактування: тероризм – це використання або загроза застосування насильства для досягнення політичної, релігійної або ідеологічної мети.

2. Аналіз стану наукової розробки свідчить про те, що питання боротьби з тероризмом достатньо вивчено. Сьогодні прийнято значна кількість міжнародно-правових документів, які становлять правову базу для суб'єктів міжнародного права у боротьбі з тероризмом. Проте питання функціонування механізмів боротьби з тероризмом в Ізраїлі не знайшли достатнього відображення в сучасній науковій літературі.

Джерельна база дослідження також є достатньо широкою. Були досліджені міжнародні антитерористичні нормативно-правові документи, зокрема ізраїльські документи, що освітлюють особливості функціонування ізраїльської антитерористичної політики, а також матеріали офіційних веб-сайтів владних структур країни, матеріали ЗМІ, звіти тощо.

3. Тероризм – одна з провідних загроз Ізраїлю протягом усієї історії існування. Правові засади боротьби з тероризмом сформовано такими документами: Указ «Про запобігання тероризму» та «Указ про Армію оборони Ізраїлю»; Військова доктрина держави; Основний Закон «Про збройні сили»; Закон «Про Службу загальної безпеки»; Закон від 15 червня 2016 року (охоплює кібер-простір). Законодавство Ізраїлю має свою особливість, яка полягає у відсутності єдиної Конституції, її роль виконує звід «Основних законів».

З появою нових загроз, Ізраїль спрямував зусилля на створення нових та модернізацію існуючої методики для посилення й вироблення ефективних засобів боротьби з тероризмом.

4. Проведений нами аналіз дав змогу виокремити основні засади, що лежать в основі забезпечення національної безпеки Ізраїлю. Перша концепція полягає в тому, що тероризм – це супротивник, з яким Ізраїль повинен вести жорстку боротьбу, використовуючи різноманітні методи. Згідно з другою концепцією, Ізраїль налаштовує відносини з іншими державами з питань протидії тероризму та намагається створити дієву нормативно-правову базу для цього. Третя концепція представляє собою сукупність економічних, політичних та військових заходів, які слід застосовувати до держав, які підтримують тероризм.

Взагалі, антитерористична діяльність структур Ізраїлю здійснюється шляхом:

1. Проведення оперативних заходів проти суб'єктів терористичної діяльності на їхній території;
2. Оборонні операції, що передбачають дії, щодо запобігання поширенню терористичних угруповань і зрив спроб проведення терористичних актів;
3. Використання покарань, що представляють собою легальні дії, метою яких є фізичний вплив на осіб, які планують або підготовляють терористичні акції, а також фінансують терористичні організації. Наприклад, конфіскація майна на користь держави чи сім'ї загиблого ізраїльтянина, родину терориста позбавляють громадянства і видворяють з країни, жорстке регулювання поведінки у реальному житті та кібер-просторі тощо.

Треба відмітити, що особливістю антитерористичної політики Ізраїлю є те, що терорист, який зазіхнув на державу або його громадян, повинен понести за це відповідальність, де б він не знаходився

5. В процесі проведення аналізу було встановлено, що для виконання розвідувальної і контррозвідувальної діяльності, а також для боротьби і протистоянню тероризму, забезпечення уряду країни секретною інформацією про можливі зовнішні, а також внутрішні загрози і для ведення діяльності в області державної безпеки в Ізраїлю існує ряд державних органів та спецслужб, серед яких значне місце займають: Комітет керівників служб – «Вараш»; Міністерство закордонних справ, до складу якого входить Центр досліджень і політичного планування («Махмата»); Міністерство внутрішніх справ Ізраїлю; Міжміністерський комітет з протидії ісламському екстремізму; Національна поліція; збройні сили Ізраїлю.

У структурі національної Поліції Ізраїлю значну роль грає особливий відділ спеціальних розслідувань і завдань – МАТАМ (бореться з організованою злочинністю, займається збором інформації про палестинські терористичні угруповання тощо), та спеціальний Штаб по боротьбі з терором

– «Лутара» (збір інформації для розвідок і МЗС держави). Також існує добровольча організація – Дружина («Мішмар Езрахі»). Діяльність Дружини зосереджена на запобіганні терористичній діяльності та правопорушень за допомогою піших і автомобільних патрулів, установки КПП і охорони заходів, навчальних закладів та громадського транспорту.

Потужною силою, що забезпечую захист та безпеку в державі є Армія оборони Ізраїлю – ЦАХАЛ (збройні сили). У складі Армії функціонують: повітрянодесантна частина «цанхан»; спецпідрозділ «Дувдеван», який діє в Юдеї та Самарії з метою виявлення, захоплення і знищення палестинських терористів; прикордонні війська Ізраїлю – Магав, які діють за системою «жандармерії», спецпідрозділ ЯМАМ та підрозділу ЯМАС. ЯМАМ є основним антитерористичним підрозділом поліції Ізраїлю, та вважається одним з найефективніших контртерористичних підрозділів у світі.

6. Крім офіційних державних органів, армії та поліції, боротьбою з тероризмом та забезпеченням національної безпеки займаються спеціальні служби. Зовнішньою розвідкою в Ізраїлі займається відомство під назвою «МОССАД», забезпеченням внутрішньої безпеки, контррозвідкою і боротьбою з тероризмом – ШАБАК, а військова розвідка покладена на спецслужбу АМАН. Кожне відомство має чітку організаційну структуру.

Необхідно також підкреслити, що повноваження, надані ізраїльським спецслужбам, не визначені ніякими спеціальними законами, що дозволяє їх керівникам розробляти операції, затвердження яких залежить тільки від вищого керівництва країни. Проте, з боку державних структур, єврейських громад, неофіційних сіоністських організацій надходить значна матеріальна підтримка.

7. Аналіз існуючих загроз держави Ізраїль дав змогу виділити терористичні організації, які мають на меті знищення Ізраїлю, та ми дослідили особливості ізраїльських механізмів протидії їх терористичнім діям. Серед

основних загроз Ізраїльської держави слід назвати, насамперед: Організація Визволення Палестини, палестинська воєнізована організація ісламізму – «Палестинський ісламський джихад», воєнізована ліванська шіїтська організація та політична партія Хезболла; палестинсько-ісламістський рух ХАМАС, «Ісламська держава».

8. Проаналізувавши механізми боротьби з тероризмом в Ізраїлі, слід сказати, що Ізраїль удосконалює свої методи боротьби, зокрема розробляючи комплексні засоби протидії терористичним атакам, відповідаючи темпам розвитку терористичної діяльності у світі. Так, одним з головних факторів існування держави Ізраїлю є розробка та використання системи протиракетної оборони (ПРО), яка вважається найефективнішою у світі, та викликає інтерес з боку великих країн. Ізраїль використовує багаторівневий комплекс ПРО та систему «Стріла».

Виходячи з цього, можна зрозуміти, що держава Ізраїль користується різноманітними та ефективними засобами протидії терористичним загрозам, охоплюючи і кібер-простір з метою контролю потенційних терористів, відстеження їх руху, як в соціальних мережах, так і за їх межами, для отримання секретної інформації. Ізраїль практикує використання комп'ютерних вірусів. Наприклад, вірус «Flame», який збирав інформацію з комп'ютерів в регіоні Близького Сходу, основною ціллю було ведення спостереження за ядерною програмою Ірану.

Отже, загальна стратегія Ізраїлю по боротьбі з тероризмом на сучасному етапі – це комплексний підхід, який постійно оновлюється. Громадські організації, добровільні союзи і об'єднання теж беруть активну участь у забезпеченні безпеки Ізраїлю, сприяють підвищенню правової свідомості громадян. Розуміння цілей і стратегії терористичних угруповань, модернізація антитерористичних методів, і здатність Ізраїлю бути досить гнучкими, щоб

швидко приймати адекватні заходи, дозволили йому стати світовим лідером в боротьбі з тероризмом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Исламский джихад» рассказал о внедрении агентов в ШАБАК. URL: https://www.newsru.co.il/mideast/04aug2020/jihad_202.html (дата звернення: 10.03.2020).
2. БАГАЦ дал разрешение на разрушение дома террориста. URL: <https://nash-israel.com/news/bagats-dal-razreshenie-na-razrushenie-doma-terrorista> (дата звернення: 10.03.2020).
3. Бовдунов А. Ставка на «иранскую угрозу»: зачем израильский лидер провёл срочную встречу с Путиным. URL: <https://russian.rt.com/world/article/423719-netanyahu-putin-vstrecha> (дата звернення: 07.10.2018).
4. Василенко А. Система ПРО Израїлю. URL: <https://warspot.ru/308-sistema-pro-izrailya> (дата звернення: 20.04.2019).
5. Військові операції Ізраїлю проти бойовиків ХАМАС в секторі Газа. URL: <https://tass.ru/info/1305147> (дата звернення: 21.04.2019).
6. Гаврілін Ю.В. Сучасний тероризм: сутність, типологія, проблеми протидії: навчальний посібник. М.: Книжковий світ. 2003. 66 с. (дата звернення: 15.09.2020).
7. Гарасимів Т. З. Тероризм: теоретико-прикладні аспекти. Львів: ЛьвДУВС. 2011. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_low/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=VFEIR&P21DBN=VFEIR&Z21ID=&Image_file_name=DOC/UL0000032.PDF&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1 (дата звернення: 15.09.2020).
8. Гарифуллин И. 11 известнейших радикальных военизированных организаций Ближнего Востока. URL: <https://islam->

- today.ru/islam_v_mire/bliznij-vostok/11-izvestnejsih-radikalnyh-islamistskih-organizacij-bliznego-vostoka/ (дата звернення: 05.12.2018).
9. Голд Я. Закон про боротьбу з терором остаточно затверджений. URL: <http://www.7kanal.co.il/News/News.aspx/185392#.V2JKj1WLTdf> (дата звернення: 07.10.2018).
 10. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (ETS N 90). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_331#Text (дата звернення: 09.09.2020).
 11. Израиль включил «Исламское государство» в список террористических организаций. URL: <http://9tv.co.il/news/2015/10/25/215822.html> (дата звернення: 05.12.2018).
 12. Израїль затвердив закон про смертну кару терористів. URL: <https://iz.ru/691485/2018-01-03/zakon-o-smertnoi-kazni-utverdili-v-predvaritelnom-chtenii-v-izraile> (дата звернення: 10.10.2018).
 13. Израїль попросив ООН визнати ХАМАС терористичною організацією. URL: <https://lenta.ru/news/2019/03/26/hamas/> (дата звернення: 23.04.2019).
 14. Історія ізраїльського спецназу: ЯМAM. URL: <https://ujew.com.ua/istoriya-izrail-skogo-spesnaza-uamam> (дата звернення: 29.04.2019).
 15. Кондратьева И. Терроризм и закон: как разные страны борются с экстремистами. URL: <https://pravo.ru/review/view/124016/> (дата звернення: 15.10.2018).
 16. Кучеренко А. «Особенности обеспечения внешней безопасности Израилю» // Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу: Збірник матеріалів Восьмої Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (25 травня 2018 р.) / Під заг. ред. К. В. Балабанова. Маріуполь: МДУ, 2018.
 17. Кучеренко А. «Реалізація антитерористичної політики Ізраїлю в біополітичному контексті» // Тенденції розвитку сучасної системи

- міжнародних відносин та світового політичного процесу: Збірник матеріалів Десятої Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (29 травня 2020 р.) / Під заг. ред. К. В. Балабанова. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 140–146. URL: http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2020/Zbirnyk_TRSSMVSP_2020.pdf (дата звернення: 08.04.2020).
18. Кучеренко А. «Роль Ізраїлю у боротьбі з Ісламською державою» // Дебют: Збірник тез доповідей студентів історичного факультету МДУ за результатами участі у Декаді студентської науки 2020 / За заг. ред. д.політ.н., проф. К.В. Балабанова, д.е.н., проф. О.В. Булатової. Маріуполь, 2019. С. 50–52. URL: http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2019/dekada-2019/zbirnik_materialiv_dekadi_studentskoji_nauki_if.pdf (дата звернення: 08.04.2020).
19. Ладика А. Ізраїль придумав, як жорстко карати за тероризм. URL: <https://ru.tsn.ua/interview/izrail-pridumal-kak-zhestko-nakazyvat-za-terrorizm-514042.html> (дата звернення: 15.10.2018).
20. Ліберман видав розпорядження про порядок руйнування будинків терористів. URL: <https://stmegi.com/posts/36794/liberman-izdal-rasporyazhenie-o-poryadke-razrusheniya-domov-terroristov/> (дата звернення: 15.10.2018).
21. Літаврін М. Як Ізраїль бореться з тероризмом. URL: <https://stmegi.com/posts/34614/kak-izrail-boretsya-s-terrorizmom/> (дата звернення: 07.10.2018).
22. Мелконян С. Изменения в военной доктрине Израиля. «Новый оборонный заказ. Стратегии». Санкт-Петербург. 2020. №4. С.28—31. URL: <https://dfnc.ru/arhiv-zhurnalov/2020-4-63/> (дата звернення: 09.09.2020).

23. Мосесов О. Що потрібно знати про ізраїльську систему ПРО. URL: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/4954113> (дата звернення: 29.04.2019).
24. МОССАД. URL: <http://www.agentura.ru/dossier/izrail/mossad> (дата звернення: 20.10.2018).
25. Національна та міжнародна безпека: сутність, типологія, пріоритети. URL: <https://uaforeignaffairs.com/uk/category/bezpeka/natsionalna-ta-mizhnarodna-bezpeka-sutnist-tipologiya-prioriteti> (дата звернення: 15.09.2020).
26. Новий ізраїльський закон про боротьбу з тероризмом в кіберпросторі. URL: <https://www.geopolitica.ru/article/novyuy-izrailskiy-zakon-o-borbe-s-terrorizmom-v-kiberprostranstve> (дата звернення: 20.10.2018).
27. Новый закон против террора. URL: <https://isralove.org/load/29-1-0-346> (дата звернення: 26.10.2018).
28. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України / Закон України про боротьбу з тероризмом. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 15.09.2020).
29. Офіційний веб-сайт Міністерства Закордонних Справ Ізраїлю / Загроза миру. URL: <http://mfa.gov.il/MFARUS/EnemiesPeace/Pages/default.aspx> (дата звернення: 26.10.2018).
30. Офіційний веб-сайт Організації Визволення Палестини. URL: <https://www.nad.ps/en> (дата звернення: 08.05.2020).
31. Офіційний веб-сайт Поліції Ізраїлю / Про поліцію. URL: <https://www.police.gov.il/RusArticlePage.aspx?aid=38> (дата звернення: 26.10.2018).
32. Палестинський «Ісламський джихад» погрожує зірвати «Євробачення» в Ізраїлі. URL: <https://eadaily.com/ru/news/2019/05/04/palestinskiy-islamskiy-dzhihad-grozitsya-sorvat-evrovidenie-v-izraile> (дата звернення: 05.05.2019).

33. Палестинський «Ісламський Джихад». URL: http://www.unn.ru/islam/moodle/file.php/1/db_ilib/paldjih.htm (дата звернення: 28.04.2019).
34. Певзнер Ю. И на щите Давидовом начертано «Моссад». Секретные миссии. М.: Терра, 2001. С. 25-30. (дата звернення: 28.11.2018).
35. Певзнер Ю. И на щите Давидовом начертано «Моссад». Секретные миссии. М.: Терра, 2001. С. 39-40. (дата звернення: 28.11.2018).
36. Петрищев В.Е. Антитеррористическое законодательство за рубежом. Современный терроризм: состояние и перспективы. М.: Эдиториал УРСС, 2000. С. 222– 224. URL: <http://padaread.com/?book=78407&pg=118> (дата звернення: 29.11.2018).
37. Рижов И. В. Деякі особливості антитерористичної діяльності держави Ізраїль. Міжнародні відносини. Регіоноведення. 2007. №2. С.273-278. URL: http://www.unn.ru/pages/vestniki_journals/99999999_West_2/47.pdf (дата звернення: 28.11.2018).
38. Рудевич О. Что нужно знать о «Моссаде». URL: <http://russian7.ru/post/chto-nuzhno-znat-o-mossade/> (дата звернення: 29.11.2018).
39. Север А. «МОССАД» и другие спецслужбы Израиля. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=188063&p=1> (дата звернення: 10.03.2020)
40. Сова Є. Ізраїль змінює методи боротьби з тероризмом. URL: https://www.bbc.com/russian/international/2015/10/151014_israel_new_antiterror_efforts (дата звернення: 29.11.2018).
41. Спеціальний підрозділ прикордонної поліції «МАГАВ». URL: http://vimpel-v.com/security/special_comand/900-specialnoe-podrazdelenie-pogranichnoy-policii-magav.html (дата звернення: 29.11.2018).

42. Спецслужби Ізраїлю – список спеціальних підрозділів. URL: <http://www.pro-israel.ru/specslujbi-israelya.html> (дата звернення: 19.01.2019).
43. Спецслужби Ізраїлю. URL: <http://www.agentura.ru/dossier/izrail> (дата звернення: 19.01.2019).
44. Татарінов М. Військова доктрина Ізраїлю 2015 р. Закордонний військовий огляд. 2015. № 6. С. 23—27. (дата звернення: 28.11.2018).
45. Терористичні організації. Офіційний веб-сайт ШАБАКУ. URL: <https://www.shabak.gov.il/english/publications/Pages/terror-organizations/terror-organizations.aspx> (дата звернення: 10.09.2020).
46. Трансформація міжнародної безпеки: сучасні виклики та загрози. URL: http://www.ispc.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/Conf_-22-03-18.pdf (дата звернення: 15.09.2020).
47. Фідлер Д. Новий ізраїльський закон про боротьбу з тероризмом в кіберпросторі. URL: <http://katehon.com/ru/article/novyuy-izrailskiy-zakon-o-borbe-s-terrorizmom-v-kiberprostranstve> (дата звернення: 28.11.2018).
48. Хайрутдинов А. Израиль предпочитает ИГИЛ. URL: https://islam-today.ru/blogi/ajdar_hajrutdinov/izrail-predpocitaet-igil/ (дата звернення: 25.12.2018).
49. ХАМАС поблагодарило Іран за підтримку «Великого марша повернення». URL: <https://regnum.ru/news/2528639.html> (дата звернення: 30.11.2018).
50. Хизболла. URL: <https://oborona.ru/includes/periodics/maintheme/2017/0524/131621398/detail.shtml> (дата звернення: 10.09.2020).
51. Хилько О. Л. Концепція кооперативної безпеки в сучасному європейському безпековому контексті. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. С.162—168 (дата звернення: 15.10.2020).

52. Центр досліджень і політичного планування МЗС. URL: <http://www.agentura.ru/dossier/.izrail/centr/> (дата звернення: 28.04.2019).
53. Циганков П.А. Теорія міжнародних відносин. М.: Гардарики. 2003. С.338—343. URL: <https://may.alleng.org/d/polit/pol101.htm> (дата звернення: 15.10.2020).
54. ШАБАК — контррозвідка Ізраїля. URL: <https://shaon.livejournal.com/66463.html> (дата звернення: 10.03.2020).
55. Шарп Д. «Праща Давида» на бойовому посту. URL: <http://www.isrageo.com/2017/04/10/prasha/> (дата звернення: 30.11.2018).
56. Штейнберг М. Взлети и провалы израильской разведки. 2006. № 53. URL: <http://russian-bazaar.com/ru/content/7983.htm> (дата звернення: 30.11.2018).
57. Як боротися з тероризмом: досвід провідних країн світу. URL: <https://www.obozrevatel.com/news/2010/7/21/379724.htm> (дата звернення: 30.11.2018).
58. Янов О. Антитерористичні аспекти дій збройних сил Ізраїлю. Закордонний військовий огляд. 2006. № 8. С. 12—22 (дата звернення: 30.11.2018).
59. Allison G. Why ISIS Fears Israel?. URL: <https://www.belfercenter.org/publication/why-isis-fears-israel> (дата звернення: 05.12.2018).
60. Byman D. Israel's lessons for fighting terrorists and their implications for the United States. URL: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/byman20060324.pdf> (дата звернення: 10.02.2020).
61. Coronavirus Resource Center. URL: <https://coronavirus.jhu.edu/map.html> (дата звернення: 15.10.2020).
62. Flannery E. H. The anguish of the Jews: twenty-three centuries of antisemitism. New Jersey: Paulist Press, 1985. №8. С. 10—11. URL:

- <https://www.questia.com/library/99093196/the-anguish-of-the-jews-twenty-three-centuries-of> (дата звернення: 15.09.2020).
63. Geldenhuys Deon. Isolated states: a comparative analysis. URL: <https://archive.org/details/isolatedstatesco0000geld> (дата звернення: 05.05.2020).
64. Gordis D. The Dubious Demolition Policy Israel Just Can't Quit. URL: <https://www.bloomberg.com/view/articles/2017-08-15/the-dubious-demolition-policy-israel-just-can-t-quit> (дата звернення: 02.05.2019).
65. Heller A. Israel's Mossad spy agency shrouded in mystery and mystique. URL: <https://www.timesofisrael.com/israels-mossad-spy-agency-shrouded-in-mystery-and-mystique/> (дата звернення: 30.11.2018).
66. Hoffman B. Inside terrorism. URL: https://www.researchgate.net/publication/305702877_Book_Review_Inside_Terrorism (дата звернення: 15.09.2020).
67. Human Rights, Terrorism and Counter-terrorism. Report of Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. URL: <https://www.ohchr.org/documents/publications/factsheet32en.pdf> (дата звернення: 10.09.2020).
68. ISA investigation of Israeli citizens yields information on Hezbollah recruitment of Israelis. Israel Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Pages/ISA-investigation-of-Israeli-citizens-yields-information-on-Hezbollah-recruitment-of-Israelis-30-June-2020.aspx> (дата звернення: 10.09.2020).
69. Israel and Hamas: Fire and Ceasefire in a New Middle East. URL: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/israelpalestine/israel-and-hamas-fire-and-ceasefire-new-middle-east> (дата звернення: 08.05.2020)

70. Israel developed Flame computer virus to slow Iranian nuclear efforts, officials say. URL: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/us-israel-developed-computer-virus-to-slow-iranian-nuclear-efforts-officials-say/2012/06/19/gJQA6xBPoV_story.html?noredirect=on&utm_term=.d93684a18c9f (дата звернення: 02.05.2019).
71. Israel faces the growing threat of ISIS. URL: <https://www.jewishvoice.org/read/blog/israel-faces-growing-threat-isis> (дата звернення: 05.12.2018).
72. Krebs S. Comparative Counter-Terrorism Law. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/comparative-counterterrorism-law/israel/3599DED58161F1D9249667676A62EFB7> (дата звернення: 10.02.2020)
73. Lawrence J. Iraq crisis: Could an ISIS caliphate ever govern the entire Muslim world?. URL: <https://www.abc.net.au/news/2014-07-02/could-an-isis-caliphate-ever-govern-the-muslim-world/5559806> (дата звернення: 05.12.2018).
74. Military Committee Concept for Counter-terrorism. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69482.htm (дата звернення: 10.09.2020).
75. One year of the «March of Return» on the Gaza Strip border: Statistics of violence. Israel Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Pages/One-year-of-the-March-of-Return-27-March-2019.aspx> (дата звернення: 10.09.2020).
76. Rid T. Deterrence beyond the State: The Israeli Experience. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13523260.2012.659593?journalCode=fcsp20> (дата звернення: 08.02.2020)
77. Shalizi H. Exclusive: In turf war with Afghan Taliban, Islamic State loyalists gain ground. URL: <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-islamic->

state/exclusive-in-turf-war-with-afghan-taliban-islamic-state-loyalists-gain-ground-idUSKCN0P91EN20150629 (дата звернення: 04.05.2019).

78. Shlomo Ben-Ami. The Gaza Trap. URL: <https://www.project-syndicate.org/> (дата звернення: 08.02.2020)
79. Technology and cyber division. URL: <https://www.shabak.gov.il/english/cybertechnology/Pages/cyber.aspx> (дата звернення: 10.09.2020)
80. The Palestinian Central Council announces the suspension of recognition of the State of Israel. URL: <https://www.elwatannews.com/news/details/3761652?t=push> (дата звернення: 08.05.2020).
81. Vinson M. An Israeli Approach to Deterring Terrorism. URL: https://cco.ndu.edu/Portals/96/Documents/prism/prism_5-3/An_Israeli_Approach_to_Deterring_Terrorism.pdf (дата звернення: 10.02.2020)
82. Williams Dan. Israel plans laser interceptor 'Iron Beam' for short-range rockets. URL: <https://www.reuters.com/article/us-arms-israel-interceptor/israel-plans-laser-interceptor-iron-beam-for-short-range-rockets-idUSBREA0I06M20140119> (дата звернення: 04.05.2019).
83. Wootliff R. Netanyahu said set to tap Yossi Cohen as next Mossad chief. The times of Israel. URL: <http://www.timesofisrael.com/netanyahu-said-set-to-tap-yossi-cohen-as-next-mossad-chief/> (дата звернення: 30.11.2018).